

DEVİRİNCİ
SAVAŞIMDA

Sanat emeği

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

MUSTAFA SUPHI DESTANI (A. Behramoğlu)
TELEVİZYONCUNUN YABANCILAŞMASI (E. Mutlu)
ANADOLU'DA BİR SANATÇI-KİTLE BULUŞMASI:
HACİBEKTAŞ ŞENLİĞİ

SENDİKALAR VE KÜLTÜR (A. Taygun)

FİLİSTİNLİ ŞAİR MAHMUD DERVİŞ'İN DESTANI:
AHMED ZAATAR
E Alovera, Y. Miraç'dan şiirler

YARIŞMAMIZA GELEN ÖYKÜLERİ YAYINLIYORUZ:
ÜÇÜNCÜ ÖYKÜMÜZ: ATLI ZİNCİR'DEN

19 Eylül
1979

DEVİRİMCI
SAVAŞIMDA

Sanat emegi

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

Murat Moralı
bağışdır - 2012

CİLT: 4 / SAYI: 19 / EYLÜL 1979

Sahibi: H. Barış Pirhasan

Sorumlu Yönetmen: A. Turgay Fişekçi

- 3 FAŞİZME KARŞI VARGÜCÜMÜZLE
- 4 OKURLARA
- 5 ÖMER FARUK TOPRAK ÖLDÜ
- 8 Turgay Fişekçi ANADOLU'DA BİR SANATÇI - KİTLE
BULUŞMASI: HACİBEKTAŞ ŞENLİĞİ
- 12 HACİBEKTAŞ BELEDİYE BAŞKANI NAFİZ ÜNLÜYURT
İLE BİR SÖYLEŞİ
- 17 Atıol Behramoğlu «MUSTAFA SUPHİ VE ARKADAŞLARI
İÇİN BİR DESTAN DENEMESİ»NDEN PARÇALAR (Şiir)
- 42 SÜLEYMAN ÜSTÜN İLE SÖYLEŞİ
- 53 Ali Taygun SENDİKALAR VE KÜLTÜR
- 60 Erdal Alova ŞİLİ'YE ACI TÜRKÜ (Şiir)
- 61 Yaşar Miraç BARIŞ TÜRKÜSÜ (Şiir)
- 64 Erol Mutlu TELEVİZYONCUNUN YABANCILAŞMASI
- 71 Mahmud Derviş AHMED ZAATAR (Şiir)
- 80 İŞÇİLER ARASINDA ANLATI YARIŞMASI
- 81 Salih Kösen GOŞİTİZM Mİ, RAŞİTİZM Mİ? (Öykü)
- 82 KİTAPLAR
- 85 OLAYLAR YORUMLAR
- 90 GÖRÜŞLER
- 93 OKURLARLA BİRLİKTE
- 95 IN THIS ISSUE

ÜSTAV

Yazı Kurulu
A. Kadir - Asım Bezirci
Orhan Taylan - Ataoğlu Behramoğlu
Barış Pirhasan

*Bu dergide yayınlanan yazı
ya da resimler kaynak gösterilerek
yeniden yayınlanabilir
Yazılar SANAT EMEĞİ'nden yazılı
izin alınarak
başka dile çevrilebilir.
Gönderilen yazı ya da resimler
geri verilmez.*

okurlara

Bu sayımızda Ataoğlu Behramoğlu'nun «Mustafa Suphi ve Arkadaşları İçin Bir Destan Denemesi»nden parçalar; Filistinli ünlü ozan Mahmud Deriş'in Ahmed Zaatar adlı destanının çevirisi yer alıyor.

16. Hacıbektaş Şenlikleriyle ilgili olarak Hacıbektaş Belediye Başkanı Nafiz Ünlüyurt'la yaptığımız konuşma, Maden-İş Sendikası Eğitim Dairesi Başkanı Süleyman Üstün'le yaptığımız söyleşi ile Ali Taygun arkadaşımızın sendikalarda kültür çalışmalarına ilişkin incelemesi, sanatın işçi sınıfına halk yığınlarına ulaşması, kültürün demokratikleşmesi yolunda ödevlerimize ilişkin görüşler, öneriler içeriyor...

Televizyon yapımcısı Erol Mutlu'nun «Televizyoncunun Yabancılaşması» adlı incelemesi üzerinde düşünülmesi, tartışılması gereken bir sorunu irdeleyiyor.

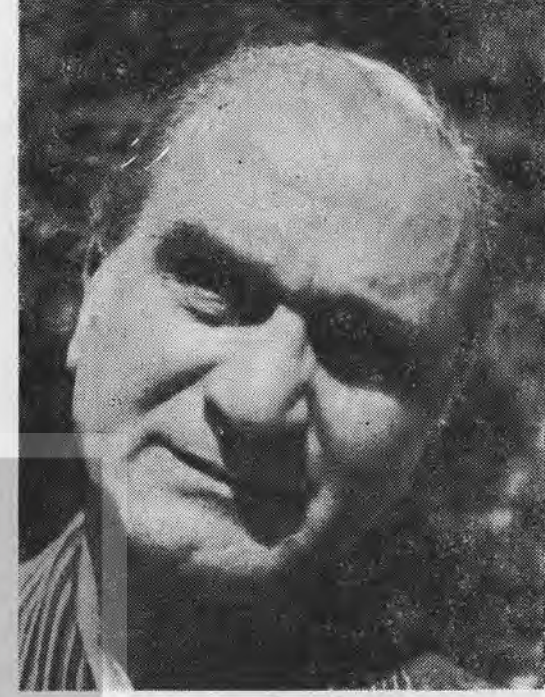
1 Eylül Dünya Barış Günü ile 11 Eylül Şili Halkıyla Dayanışma Günü'nü yaşadığımız bu ay Yaşar Miraç'ın «Barış Türküsü» ile Erdal Alovera'nın «Şi-li'ye Acı Türkü» adlı şiirlerini yayınlıyoruz.

SANAT EMEĞİ / Yazışma ve Havale Adresi: P.K. 1339 Sirkeci - İstanbul /
Telefon: 22 92 57 Yönetim Yeri: Divanyolu, Klodfarer Cad. 38/2 Cağaloğlu -
İstanbul / Abone koşulları: 6 aylık 150 TL. / 12 aylık 300 TL. Yurtdışı
(uçakla): F. Almanya: 40 DM, Hollanda: 43 Fl, Belçika: 700 Fr. İngiltere:
10 £ Fransa: 85 Fr, İsviçre: 50 Fr, İsveç: 85 Kron, ABD: 25 \$. Tek isteklerde
30 liralık pul gönderilmelidir. Posta Çeki: Hasan Barış Pirhasan 109126
İlan: Tam sayfa 2000 TL. 1/2 sayfa 1000 TL, 1/4 sayfa 500 TL. — Dizgi,
Baskı, Cilt: Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri Tel: 27 73 37 Dağıtım: Temel Dağıtım
Yerebatan Cad. Taşsavaklar Sok. Beyoğlu Han No: 5/2 Cağaloğlu-İstanbul
Basıldığı Tarih 29/8/1979

FAŞİZME KARŞI VARGÜCÜMÜZLE...

Kendimize şu soruyu sormalıyız: Faşizme, bu kanlı zorbalığa karşı koymak için, faşist çeteleri bir adım olsun geriletmek için ne yaptım? Bu hergün yeniden yanıtlanacak bir sorudur. Ülkemizin geleceğini bir avuç parababasının ve buyruğundaki cinayet şebekelerinin belirlememesi için bugün her zamankinden daha kararlı, daha etkin olabilmeliyiz. Cinayet şebekeleri adları sanları ve tutuklu tutuksuz katilleriyle ortadadırlar: MHP'nin, ÜGD'nin kapatılması, Faşist Türkeş'in tutuklanması için tüm ilericilerin, demokratların güçlerini seferber etmeleri canalıcı bir önem taşıyor. Sanatçılar ve kültür emekçileri olarak elimizde küçümsemeyecek olanaklar var. Sayısal gücümüzün kat kat ötesinde bir etkinliğe sahibiz. Faşizme karşı yürütülen kampanyalara, tekeli basının uyguladığı susuşla geçiştirme oyununu en başta bizler bozabiliriz. Bu konuda her sanatçının okuruna, dinleyicisine, seyircisine vb. söyleyecek sözü olmalıdır. Onbinlerce genç, kadın, işçi, öğrenci, kafası ve gövdesi dışında hiçbir silâhi olmayan yığınlar, faşizme karşı canlarıyla bir siper oluşturmuşken, bizler her zamanki kadar çalışmayla yetinemeyiz. Uzmanlığımızın bize sağladığı bütün olanakları faşizmi tepelemek için var gücümüzle kullanmak, özgürlüğümüzü savunmak zorundayız. Faşizmin ne olduğunu neler yapabileceğini anlamak için başka ülkelerden ders almaya bile gerek kalmadı. Bu katillerin Türkiye'de ne yaptıkları neler yapmayı tasarladıkları ortada. Heveslerini kursaklarında bırakmak ise hepimizin elinde.

ÖMER FARUK TOPRAK ÖLDÜ

1940 toplumcu-gerçekçi kuşağının öncü sanatçılarından değerli ozan-yazar Ömer Faruk Toprak'ı 20.8.1979 günü yitirdik.

Toplumcu edebiyat savaşımı ve halkımızın bağımsızlık demokrasi kavgası içinde yapıtları ve anısının her zaman yaşayacağına inanıyoruz.

Ailesine, yakınlarına, tüm okurlarımıza baş sağlığı dileriz...

«SANAT EMEĞİ»

ÖMER FARUK TOPRAK'TAN İKİ ŞİİR

CEZAYİR

Ben her gece kurşuna diziliyorum
Bir gelincik tarlasında başlıyor serüvenimiz
Bir karanlıktan çıkıp bir karanlığa giriyorum
Sonra içimde gün batıyor ışıklar yanıyor
Dilim kilometrelerce süren bir çöl
Zehir olsa bir yudum su diyorum
Camların kırık yerindeki Akdeniz
Durmadan çağırıyor alto sesiyle yüreğimi
Orada sabır taşına düşüyor gözlerimiz

Sonra dört saat camlara vuruyor yağmur
Birlirsiniz nasıl sürer sabaha kadar
Kurşuna dizildiğim her gece ağaçların hali işte böyle
Kumları çatırdatarak kayıyor denize kayık
Mavi gömleğim keten pantolonum ayağымda
Dolu buluyorum silahımı dağlardayım
Nasıl olduğunu anlatamam
İşte böyle hiç ölmüyor yaşıyorum.

ATEŞE DÖNÜK

Gecede ayaklarım ağır kurşun mafsallarım
Yürüyorum bir dağ yolunda ateşe dönük
Biraz yaklaşır mısın kır çiçeğim öksüz papatyam
Silahsızım çevrilmişim yalnız sana anlatacağım
İşte ateşledim cigaramı bir soluk aldım
Tütün bastım yarama tuz koydum çaresiz

Oysa damarlarım vuruyor dağ başlarına
Eritiyor karanlığı ilkin gözlerin sonra dudakların
Yanan cigaramın dumanında görüyorum seni
Hep onsekiz Ağustos hep kızgın bir bakır
Sonra bir Akdeniz sabahı aydınlık yüzün

Rüzgarlı bir denizle kolkola kıyıda sen
Kırık bir aynanın parçalarında sen
İlkin saçlarını görüyorum tanıyamıyorum
Sonra yüzünü dönüyorsun biraz Temmuz güneşi
Öyle bir silüetin olmalı rüzgarda biraz sarı
Tek tek ufak ufak çizgiler kâğıtta
Eğilirim suya yaprakların arasından bakarım
Yüzünün bir yanı başlar konuşmağa
Omzumu sarsıyor anılar yürüyelim biraz
Kolay mı çılgınlıklara yürek tutmak
Biraz zehir sert içki sonra bir yudum soda
Bir soluk bir soluk daha tut beni düşeceğim
Yaklaştırıyor uzaklardan gelen bir türkü
Önce seni sonra bir kenar mahalleyi
İki saattir karamsarım ayakta duramıyorum
Doğrulacağım sabaha yaklaşırken dağ başında
Mavi bir demir kadar sert olacağım

TÜSTAV

ANADOLU'DA BİR SANATÇI-KİTLE BULUŞMASI: HACİBEKTAŞ ŞENLİĞİ

TURGAY FİŞEKÇİ

Hacıbektaş şenliğini izlemek üzere yola çıktığımda küçük bir kasabada gerçekleştirilecek şenlik için kuşkuyla doluydu kafam. Geçmiş yıllarda yapılanlar üstüne de bilgim yoktu.

Hacıbektaş'a indiğimizde ilk göze çarpan sokaklardaki kalabalık oldu. Tüm kasabada belediye hoparlöründen yayılan, ilerici müzikçilerin yapıtları dinleniyordu. Çok geçmeden kalabalığın nedeninin şenliğin niteliğinden doğduğunu gördüm. Bilindiği gibi XIII. yüzyılda yaşamış büyük bir ilerici düşün adamı olan Hacı Bektaş Veli'nin düşünceleri alevi-bektaşî halkımız arasında çok yaygın. Şenlik boyunca çevre köylerden ve Anadolu'nun çeşitli illerinden Hacı Bektaş Veli düşüncesine gönül vermiş insanlar Hacıbektaş'a gelip onun ve müritlerinin türbelerini ziyaret ediyorlar, gösterileri izliyorlar. Halkın bu kitlesel katılımı, Hacıbektaş şenliğini sanatçılarla halkın da bir buluşma yeri haline getiriyor. Tarlalarından ellerindeki çapaları bırakıp şenliğe gelen insanlar, Aşık Daimi'yi, Ataol Behramoğlu'nu, Rahmi Saltuk'u, Hasan Hüseyin'i, Feyzullah Çınar'ı, Bekir Yıldız'ı dinliyorlar...

Gece programlarının birinde Rahmi Saltuk

Fotoğraf: SANAT EMEĞİ

Şenlik programının iki ana kolu vardı. Birincisi gündüz yapılan açıkoturum, tartışma ve konferanslar. Bu oturumlarda ilk gün «Tarih Boyunca Mezhep Çatışmaları ve Ardında Yatan Temel Nedenler» tartışıldı. Bölge halkını da yakından ilgilendiren bu konuda konuşan yazar Mehmet Türkkan, ozan Cengiz Bektaş ve sözalan Hacıbektaşlılar mezhep çatışmalarını, egemen güçlerin egemenliklerini sürdürebilmek için başvurdukları yollardan biri olarak vurguladıktan sonra, mezhep çatışmalarının da aslında sınıf savaşımından kaynaklandığını söylediler.

İkinci günkü açıkoturumda Bekir Yıldız, Mehmet Türkkan ve ilçeli bir öğretmen «Çocuk Ve Gençlik» konusunu tartıştılar. Özellikle Bekir Yıldız'ın ilgiyle izlenen konuşmasında günümüz gençliğinin maddi üretimin dışında kalması nedeniyle yaşamdan soyutlandığı, üretime, topluma ve aileye yabancılaştığı, gençlik içinde siyasal alandaki sapkın görüşlerin de yaşama yabancı kalmaktan doğup geliştiği vurgulandı.

Üçüncü gün, Ataol Behramoğlu, Cengiz Gündoğdu ve Faik Akçay «Ülkemizde Kültür Örgütlenmesi Açısından Şenlikler» konusunu tartıştılar. Bu konuşmalarda yerel yönetim ve şenlikler olgusu üzerinde duruldu. Kültürün maddi temellerine değinildi. Aynı gün Ümit Kaftancıoğlu Pir Sultan Abdal üstüne bir konferans verdi.

Şenlik alanında yapılan gece düzenlemelerinde ise ağırlığını semah oyunlarının oluşturduğu programlar izledik. Şimdiye değin yalnızca müziklerini dinleyebildiğimiz semahların seyrine doyum olmayan dansları turna kanatlarına takıp uçurdu yüreklerimizi,

Semah oyunlarından bir görünüm

(Fotoğraf: SANAT EMEĞİ)

Gündüz yapılan sokak gösterilerinde semah oynayanlar (Fotoğraf: KASİF)

Hacı Bektaş Veli'lerin, Pir Sultan'ların dünyalarına taşıdı. Folklor derneklerinin yanı sıra Sivas'ın, Silifke'nin köylerinden tarlalarındaki işlerini bırakıp çıplak ayaklarıyla semah oynamaya çıkan yaşlı insanları görmek, bu insanların kendi kültürel değerlerine bağlılıkları etkileyici bir olguydu. «Turnalar Semahı»nı ülkemizin en büyük sahnelerinde, bir bale yapıtı olarak oynandığı, büyük orkestralar tarafından çalındığı, seyirci koltuklarında emekçi kitlelerin oturduğu bir gösteride düşledim kendimi...

Güzelim semahların dışında bu gecelerde Hasan Hüseyin, Cengiz Bektaş, Ataol Behramoğlu'ndan şiirler, Rahmi Saltuk, Aşık Daimi, Feyzullah Çınar'dan türküler dinledik. Ataol Behramoğlu ilk kez Hacibektaş'ta «Mustafa Suphi Destanı»ndan parçalar okudu.

Geçen yıl Antalya Festivali'nde «Kimin Bu Dünya» adlı parçasıyla birinci olan Yavuzer Çetinkaya «Fabrika» adlı grubuyla Nazım Hikmet'in şiirlerinden yaptıkları düzenlemeleri sundular.

Şenliğin ilk günü açılan Karikatürcüler Derneği'nin karikatür sergisi, İbrahim Demirel'in «Hacıbektaş Toprağı ve Üreten İnsanlar» fotoğraf sergisi, Mükremin Mungan'ın heykel sergisi, Grup KASİF'in «Bizim Çocuklarımız» fotoğraf sergisi, KÖY-KOOP'un fotoğraf ve afiş sergisi tüm şenlik boyunca ilgiyle izlendi.

Burada, ayrı bir sorun olduğundan şenliğin örgütlenme aksaklıklarına hiç değinmek istemiyorum.

Aydın bir insan olarak Hacibektaş'ta bir kez daha gördüğüm şu oldu: Bir kez yerel şenlikler kültür alanının demokratikleşmesi için büyük öneme sahip. Hem sanatçılarla kitleyi buluşturabilmesi, hem de politik düşünce ayırımı yapmadan sanatçılara kapılarını açması; bu şenliklerin geliştirilmesi, daha iyi örgütlenmelerle ülkemizin tüm seçkin sanatçıları konuk ederek, onlara sanatlarını sunma olanaklarını yaratabilecek güce ulaştırılması gerekliliğini ortaya çıkarıyor. İkincisi bizler çok zengin bir kültür geleneği olan ve bu geleneğine bağlı bir halkın çocuklarıyız. Bu geleneği sürdürmek, halkın yüzyıllardır yaşattığı değerleri eleştirip, demokrat, hümanist, devrimci yönlerini ayıklayıp çağdaş bir yorumla halka sunmak, halkının sanat geleneklerinden kopmamak sanatçılarımızın önünde duran bir sorundur. Bugünün Türkiye'sinde halkının büyüklüğüne, alçak gönüllülüğüne, kültürel ve sanatsal yetkinliğine layık olmak güç ama onurlu bir uğraşın sonucu olacaktır.

HACI BEKTAŞ BELEDİYE BAŞKANI NAFİZ ÜNLÜYURT İLE BİR SÖYLEŞİ

SANAT EMEĞİ: Onaltı yıldır' yapılmakta olan Hacıbektaş şenliği nasıl bir gereksinim sonucunda doğdu? Bugüne değin gelişimini kısaca özetler misiniz?

NAFİZ ÜNLÜYURT: Hacı Bektaş Veli'yi anma törenleri olarak 1964 yılında başlayan bu girişim 1975 yılından başlayarak Hacıbektaş şenlikleri olarak değiştirildi. Bu değişikliğin gerekçesi Hacı Bektaş Veli üstüne yüzyıllardır yapılan sömürüyü bir ölçüde de olsa azaltmak Hacı Bektaş Veli'yi gerçek yerine oturtup halka c şekliyle anlatmak olmuştur. 1975 yılında Hacıbektaş Turizm Derneği Yönetim Kurulu ilerici arkadaşlara geçmiştir. Bu arkadaşlar şenliklerde ana konu olarak Hacı Bektaş Veli'yi doğru bilme, doğru tanıtmak konusunda bir çaba içine girdiler. Başta da söylediğim gibi çeşitli sömürülere neden olmamak amacıyla bu törenlerin adını Hacıbektaş Şenliği olarak değiştirdiler. Bence de şenlik amaca daha uygun bir sözcüktür. Daha geniş kapsamlı, daha bütünleyici bir kavramdır. Sadece Hacı Bektaş Veli'ye gönül vermiş insanları içermemektedir. Hacı Bektaş Veli ve ona inanan alevi-bektaşî zümresinin dışındaki insanların da bu şenlik kavramı altında birleştirme olanağı vardır. Bu yönüyle de bütünleyicidir diyebilirim. Benim dileğim bu şenlik sözcüğünü halk şenliği olarak gerçek yerine oturtmaktır. Buna gücümüzün yetip yetmeyeceğini şimdilik bilmiyorum.

SANAT EMEĞİ: İlçe halkının hemen tümünün şenliğe büyük ilgi gösterdiğini, tüm kültürel gösterilere genç-yaşlı, çoluk çocuk katıldığını gördük. Bu ilgi nereden kaynaklanmaktadır.

ÜNLÜYURT: Bunu iki yönde ele alacağım: Birincisi Hacıbektaş insanının konukseverliğidir. Bu herkesçe bilinmektedir. Gerçekten de bu düşüncedeki insanlar Hacıbektaş'ta olsun, yurdun başka yerlerinde olsun sofrasını her gelene açarlar. Bu bir gelenektir. Bunun dışında da asıl neden şudur: Hacıbektaş ilçesi halkı

Hacıbektaş Şenliğinde gece gösterilerini izleyenler.

Fotoğraf: SANAT EMEĞİ

bazı sorumlulukları taşımak zorundadır. İlçe beş bin nüfuslu küçük bir yerdir. Yeterince oteli, moteli, lokantası yoktur. Buna karşın şenlik sırasında binlerce insan Hacıbektaş'a gelmektedir. Antalya, İstanbul, Konya ve öteki büyük kentlerde yapılan şenliklerde bu sorun yoktur. Oraya giden kişilerin kalacakları yerler, otelle vardır. Hacıbektaş'ta böyle bir durum olmadığı için Hacıbektaş halkı gelen konukları kendi evlerinde ağırlamak zorundadır. Bu yapılmazsa gelen kişiler dışarda kalacaklardır. Buna da gönül razı olmaz. Her Hacıbektaşlı genciyle yaşlısıyla herşeyiyle bu şenlikte yer alır. Evine konuk alır, şenlikte bilfiil çalışarak görev alır. Bu şenlik ancak bu şekilde yürüyebilir.

SANAT EMEĞİ: İlçe halkının bu yakınlığı Hacı Bektaş Veli'nin düşüncesine bağlılıktan, bu düşüncenin yaşatılmasından ileri geliyor diyebilir miyiz?

ÜNLÜYURT: Hacıbektaş halkı Hacı Bektaş Veli'yi gerçekten sever. Bu sevgi onun bir evliya, bir din adamı olduğundan değil, ilerici nitelikli bir düşünür olmasından ötürüdür. Bunu özellikle belirtmek isterim.

SANAT EMEĞİ: Hacı Bektaş Veli'nin düşünceleri Hacıbektaş ilçesinin dışında da bu ölçüde yaygın mı?

ÜNLÜYURT: Hacı Bektaş Veli'nin düşüncesi Anadolu'nun her yanında yaygın niteliktedir. Yalnız arada şu fark vardır. Hacıbektaş ilçesinde yaşayan, onun düşüncelerine inanmış insanlar, Hacı Bektaş Veli'nin düşünceleri üstünde oynanan oyunları çok daha iyi görebilmektedir. Ama yurdun öteki bölgelerinde, kırsal kesimlerde, dağ köylerinde yaşayan bu düşüncedeki insanlar üye-

rinde bu konunun sömürüsü önemli ölçüde yapılmaktadır. Onların Hacı Bektaş Veli'ye bakış açısı ile Hacıbektaş'taki insanların soruna bakışı arasında farklılık vardır. Diğer bölgelerde Hacı Bektaş Veli bir din büyüğü olarak görülmektedir. Bu çıkarıcı çevrelerin sürdürdüğü çalışma sonucudur.

SANAT EMEĞİ: Hacıbektaş şenliği sırasında sanatçı-kitle buluşmasının da güzel örneklerini gördük. Ülkemizin değerli ozanları şiirlerini okudular, müzikçiler yapıtlarını sundular. Bu bakımdan festivalin sanatçılarla kitleler arasında bağlar kurulmasındaki rolü sizce nedir?

ÜNLÜYURT: Hacıbektaş halkı kültürel değerlere açıktır, uyanıktır, bilinçlidir. Türkiye ortalamasını düşündüğümüzde Hacıbektaş'ta yaşayan insanların okuma yazma oranı yüksektir. Türkiye genelinde alevi-bektaşî kesimi Türkiye'nin en aydın kesimini oluşturmaktadır. Sanat alanında başarı kazanan, halk ozanı olarak isim yapan kişilerin çoğu alevi-bektaşî kökenli kişilerdir. Bu yönü ile Hacıbektaş insanı ile sanatçı arasında bu bağ kendiliğinden ortaya çıkıyor. Buradan da gözle görülebilir bir kaynaşma doğuyor.

SANAT EMEĞİ: Yerel örgütlerce düzenlenen şenliklerin, resmi devlet kurumlarınca düzenlenenlere göre daha demokratik bir yapısı olduğu görülüyor. Bu şenliklerde çeşitli eğilimlere sahip sanatçılar yer alabiliyor. Buna göre, Hacıbektaş şenliğine devlet yardımı oluyor mu? Ne oranda? Programı kimler hazırlıyor?

ÜNLÜYURT: Hacıbektaş Şenliklerini Hacıbektaş Turizm Derneği hazırlamaktadır. Hacıbektaş belediyesi iki yıldır bu şenliğe katkıda bulunmaktadır. Tüm olanaklarıyla şenliğin esenlik içinde yararlı bir şekilde geçmesine çalışmaktadır. Hacıbektaş Turizm Derneği'nin düzenlediği bu şenliklere devlet gereği şekilde ilgi göstermemiştir, bir yıl öncesine kadar. Örneğin Mevlana törenleri ile Hacıbektaş şenliklerini karşılaştırdığımızda geçmiş dönemlerimizde devletin bütün olanakları Mevlana törenleri için kullanılmış ama Hacıbektaş şenlikleri için herhangi bir devlet olanağı sağlanmamıştır. Hatta sansür konulmuştur. Haber olarak yayınlanmamış, parasal yardım yapılmamıştır. İlk kez bu yıl Hacıbektaş şenlikleri için Kültür Bakanlığı 500 bin, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı da 150 bin liralık bir para yardımı yapmıştır. Bu 16 yıldır yapılmakta olan Hacıbektaş şenliklerine yapılan ilk yardımdır. Bundan sonra da yardımın sürmesi dileğindedim.

SANAT EMEĞİ: Buna karşılık bakanlıklar programın düzenlenmesine katıldılar mı?

Açık oturumlardan birinde Mehmet Türkkân konuşurken (Fotoğraf: KASİF)

ÜNLÜYURT: Bu paralar karşılığında Kültür Bakanlığı olsun, Turizm Tanıtma Bakanlığı olsun herhangi bir sansür uygulamasına girişmedi. Programların yapılmasında Hacıbektaş Turizm Derneği tam yetkili olarak çalıştı. Yalnız şunu söylemek isterim: Önümüzdeki yıllarda gerekli yardımın daha çok yapılabilmesi için bu yılki şenliğin bir ölçüt olarak izleneceği söylendi.

Hacıbektaş şenliğinin belirttiğiniz açının yanında başka bir yönden de ilginçliği var. Türkiye'nin hiçbir şenliğinde bu kadar insanın biraraya geldiği görülüyor. Her yerin arayıp bulamadığı gerçek halkı Hacıbektaş şenliklerinde görüyoruz. Bunlar 30 yaşın üzerindeki insanlardır. Beş bin nüfuslu bir ilçeye nüfusunun 2-3 katı insan gelmektedir. Hem de dediğim gibi otuz yaşın üzerindeki insanlar gelmektedir. Bu yönüyle ilginçtir. Bu durum Türkiye'nin öbür merkezlerinde yapılan festivallerde görülmemektedir. Şenlikleri düzenleyen dernek olsun, belediye olsun, resmi kuruluş olsun halkı çekebilmek için bir sürü harcamalar yapmaktadır. Bu konuda bizim bir masrafımız olmuyor. Hacıbektaş'a halk kendisi geliyor.

SANAT EMEĞİ: Bunu neye borçlusunuz?

ÜNLÜYURT: Bu derneğin ya da belediyenin bir başarısı değildir. Hacı Bektaş Veli'den kaynaklanmaktadır. Gerçekten Hacı Bektaş Veli kadar kendini halka sevdirmiş saydırmış, kabul ettirmiş kişi çok azdır. Hacı Bektaş şenliklerinde herkes özgürce dü-

şüncelerini ortaya koyabilmektedir. Konuşmacı konuşabilmektedir, ozan türküsünü söyleyebilmektedir. Ne konuşmacıya, ne ozana, ne de herhangi bir sanatçıya herhangi bir sansür uygulanmaktadır. Halk da o kişilere herhangi bir tepki göstermemektedir. Bu konuda dernek olarak görüşümüz şudur: Bu programımızı yaparken insanlarımızı birleştirici, biraraya getirici nitelikteki düzenlemelere özellikle önem veriyoruz.

SANAT EMEĞİ: Önümüzdeki yıllardaki çalışmalarınız için neler düşünüyorsunuz?

ÜNLÜYURT: Ben bu şenliklerin gerçekten bir halk şenliğine dönüştürülmesi görüşündeyim. Halkın buraya daha çok gelmesini sağlamak amacıyla bazı alt yapıların bitirilmesi gerektiği kanısındayım. Bu oteldir, moteldir, gösteri alanlarıdır. Bugün birçok bunların sıkıntısı çekilmektedir. Bunların yanında artık bu şenlikleri daha iyi örgütlenme gerekliliği ortadadır. Sadece derneğin çalışmasıyla bunun yürütülebileceği kanısında değilim. Dernekle Belediye ortaklığının daha yararlı olacağına inanıyorum. Gerekli alt yapı sağlandığında ve örgütlenme üstünde titizlikle durulduğunda öyle sanıyorum ki, Hacıbektaş şenlikleri Türkiye’de yapılan şenliklerin en ilerisinde yer alabilecek, adını en çok duyurabilecek bir şenlik olacaktır. Buna kesinlikle inanıyorum.

SANAT EMEĞİ: Yanıtlarınız için çok teşekkür ederiz. Bunların dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı?

ÜNLÜYURT: Hacıbektaş şenlikleri sadece Hacıbektaş Turizm Derneği’nin, Hacıbektaş belediyesinin sorumluluğu altında değildir. Ben bu şenlikleri tüm Türkiyeli aydınların sorumluluğu altında görüyorum. Türkiyedeki aydınlar, sanatçılar, yazarlar, çizerler Hacıbektaş kavramına eğilmelidirler. Bugüne kadar Hacı Bektaş Veli sözcüğünden kaçınılmıştır. Aydınlarımız bu konu üstünde bir araştırma yapmaktan, bir konuşma yapmaktan kaçınmışlardır. **Ve hatta bu konuda deneyimlerim vardır**, Hacıbektaş şenliklerine gelip de konuşmaktan kaçınanları tanırım... Ben, Hacıbektaş aydını ile, Türkiye aydını ile, Hacıbektaş Turizm Derneği, Hacıbektaş belediyesi işbirliğinin gerçekleşmesi ile bu şenliklerin daha da başarıya ulaşacağına inanıyor, aydınlarımızın bu konuya sahip çıkmalarını diliyorum.

Ataol Behramoğlu

“MUSTAFA SUPHI VE ARKADAŞLARI İÇİN BİR DESTAN DENEMESİ”nden parçalar...

Ataol Behramoğlu’nun on yıla yakın bir süredir üzerinde çalıştığı «Mustafa Suphi ve Arkadaşları İçin Bir Destan Denemesi» adlı çalışmasından bu sayımızda ilk kez bazı parçalar yayınlıyoruz.

Yazarın yurt dışında ve ülkemizde konuyla ilgili çok sayıda kitap, belge- v.b. üzerinde yaptığı yoğun bir inceleme temelinde oluşturduğu destanın tamamı, yakında yayınladığımız arasında yer alacaktır.

«Sanat Emeği»

I. BÖLÜMDEN...

2

«Sana bu mektubu
aydınlık, serin
bir İstanbul akşamı
yazıyorum kardeşim.
Kulaklarımda günlerdir
uğultusu top seslerinin...

Yok, korkma
çok şükür
bir düşman ordusu
dayanmadı kapıya.

Bunlar
kendi toplarımız.
Ve Alman imparatoru
II. Wilhelm hazretlerinin
payitahtı Osmaniyeyi
ziyaretleri şerefine atılmaktalar...
İstanbul gerçekten

büyük zamanlarından birini yaşamakta

burada olmaman
yazık.

Düşün, belki de
devri saltanatı Abdülhamit'te
sokaklarda ilk kez

böylesine bir kalabalık...

Ve alman generalleri komutasında
Alman silahlarıyla donanmış
yirmibeşbin askeri Osmaniyenin
aralıksız geçit törenleri...

Sana şimdi
bütün ayrıntılarıyla
anlatacağım gördüklerimi
Sıkı dur, bilirsin
merakımı edebiyata...

Konukları yaşayan
Sultaniye vapuru
Dolmabahçe rıhtımına yanaştığında
Zat-ı Şahane
kendilerini orada bekliyordu

Ve karşılıklı
bir kaç iltifat sözünden sonra
başladı

geçit töreni...

Ve II. Wilhelm
Alman imparatoru
Ve Prusya kralı aynı zamanda.
Ana tarafından da
kraliçe Victoria'nın torunu...

—Sağ kolundan
epeyce kısa sol kolunu
belli etmeden gizlemeye çalışarak—

külrengi gözleri
soğuk bir gururla dolu
miğferi

ve bıyıkları
aynı doğrultuda

geçti
sarışın
sersem
ablak...

—İmparatoriçe
bir tavus kuşu gibi
kabarıyordu kocasının yanında—
Ve Abdülhamid'i Sani
Zat-ı melaiksematı cihanbani hazretleri...
Faytonu yandan çarklı

dört atlı saltanat arabasına

çirkin bir Mısır tanrısı gibi kurulmuştu...

Hanedan-ı Âli Osman'a özgü
kivrık burnu

ve hafifçe kamburuyla...

Ve «Padişahım çok yaşa»
diye yırtınan bir kalabalığın arasından
geçerken anlayamadım
düşünüyor mu, yoksa uyuyor muydu...

Ve ben orada

—önleyemediğim bir yürek çarpıntısıyla—
durmış, izlerken bunları
tuhaf, ürkütücü

bir soru geliyordu aklıma:

Kimdir bu adamlar ve nerden

TÜSTAY

almışlar hükmetmek hakkını?..

İşte sana
bir soru ki
çık bakalım
çıkabilirsen içinden...
Neyse dostum
mektubum uzadı
söyleyeceklerim de bitiyor zaten.
Sana bu mektubu
getiren arkadaşına güven.
Sen de ilk fırsatta
uzun, yürek ferahlatır
bir şeyler yazmayı unutma.
Erzurum Yıldız'dan
uzaktır ne de olsa...
Kardeşim bir an önce
görüşmek umuduyla kucaklarım seni...»

İmza:
Bir tıbbiyeli...

3

«Mektubunu
az önce aldım
ve okudum sonuna kadar.
Gökyüzünde kocaman yıldızlar
ve ipek gibi bir karanlık
ve içimde
tuhaf bir duygu var...
Hüznü de andıran
mutluluğu da...
Daha doğrusu
ikisi birden
ve aynı anda...
Bir şeyler okudum son zamanlarda
Namık Kemal'den
Ziya Paşa'dan
Suavi'den...
—bulmak kolay olmadıysa da—
Ve zorlayarak Fransızcamı
ve zaman zaman
kaybolsam da

arasında satırların
Rousseau adında bir düşünürden
bazı sayfalar...

Diyor ki adamlar:
Artık saltanat
ve mucize devri
kapanmıştır...
Bugün insandır önemli olan
ve bizatihi
insanlıktır...
Hayır belki de onlar bunu
bu açıklıkta söylemiyor
belki de ben
düşündüm bunları...

Ama mutlaka
bu yazarları
okuduktan sonra...
Ve sanırım senin sorun da
böylece buluyor yanıtını...
Diyorum insan
büyük, güzel
bir şeyler yapmalı...
güzel ve haklı...
Ama nasıl
ve ne zaman?..
İşte bunları düşündükçe
o deminki duygu doğuyor içimde
hüznü de andıran
mutluluğu da...
Daha doğrusu
ikisi birden
ve aynı anda...
Gökyüzünde

kocaman yıldızlar
ve ipek gibi bir karanlık
ve içimde tuhaf, karmaşık
bir duygu var...
İşte dostum
benden de bu kadar.
Tekrar teşekkür mektubuna.
Erzurum Yıldız'dan
uzaktır, doğru.

Ama yine de
İstanbul'da olmak başka...
İdadi'yi bu yıl bitirip
oraya gelmek en büyük dileğim
ve mutlaka hukuka gireceğim
kararım karar...»
İmza: Suphi...

5

Suphi Paris'e vardığında
Komüncülerin kanı
kurumamıştı daha...
Sosyalistler
Globe kurultayıyla
saflarını sıkılaştırmış
ve Humanité
az önce
başlamıştı yayınlanmaya...
Paris'te
ve bütün başkentlerinde
kapitalizmin
duyulurken alttan alta
uğursuz esintileri
emperyalist savaşın
bir yandan da
yer yer
ve devrimleşen
bir tempoyla
kızıl bayraklar yükselmekteydi...
Genç adam
şaşırdı ilkin
çarpıp bu olağanüstü kargaşaya...
Şaşırdı fakat
çok geçmeden
başladı kavramaya
kuşaklar boyunca jöntürklerin
kavramadığı ya da
kavramak istemediği şeyleri...
Ve 1 Mayıs'ında 1906'nın
katıldı genel grevcilerin arasına

ve onlarla bir ağızdan
Enternasyonal'i söyledi...
Sonra Jaures'i

dinledi bir gün
bir başka büyük kalabalıkta...
«Yiğitlik
gerçeği aramak
ve onu haykırmaktır.
Katlanmaz yiğit olan
yalanın
geçici yasasına...»
Ve yiğit Jean Jaures
Yalan ve ölüm kusan bir sistemin
bükülmez düşmanı...
Mitolojiden bir kahramana
yakıştırlabilecek hayatı
tröstlerin
kurşunlarıyla
durdurulmadan önce
alinyazısı kendisine çok benzeyecek olan
bir Türk delikanlısına da
bir şeyler öğretti...
Nitekim
yıllar sonra
I. Kurultay söylevinde
Komintern'in
Mustafa Suphi
şöyle diyecekti:
«Jaures'in dostları
kavgadan
hiç bir zaman el çekmediler.
Onlar dün
nasıl dövüştülerse
bugün de burada
Rusya'da
Türk devrim ocağını
yaratmak için dövüşmekte...»
Böylece
izlerken
Fransız işçi hareketini
—Sorbonne Siyasal Bilimler Fakültesi öğrencisi—
bir tez hazırlarken

TÜSTAY

«Tarım ve Kredi Kooperatifleri» üstüne...
ve yılların biriktirdiği
bir tutkuyla

okurken ustalarını
bilimsel düşüncenin;
1907
aralık sonlarında
Paris'te toplanan
Osmanlı Muhalifeyni Kurultayı
«efâl ve harekâtına karşı
hükümetin

silah ile mukavemet»
kararı almaktaydı...
Ve 24 temmuz
1908 sabahı
—İçte ve dışta
artan baskılar karşısında—

ilan edildi
II. Meşrutiyet
ve 101 pare
top atışıyla kutlandı.
Ve belki
şaşıracaksınız ama

II. Abdülhamit
kendi eliyle
kapatılmış olup
ve otuz yıllık
zoraki bir tatilden sonra
yeniden toplanan
Meclisi Mebusan'da
ayakta ve hürriyet kahramanı
olarak alkışlandı...

7

Kanlı
korkunç
karanlık yıllar...
Her şeyin bir anda
ve bir çok alanda çözülüşü...
Tarihin

şaşmaz fermanıyla
hükümlü bir yapının
çöküşü...

İtalyan donanması
ateş yağdırırken
Trablusgarp kıyılarına
İngiliz parmağı
Yemen'i
kana bulamaktaydı...
Ve yeni bir 31 Mart
konuldu sahneye:
Hürriyet ve İtilaf iktidarı...
Ve reji tütün kumpanyası işçilerinin
İngiliz ve Fransız patrona karşı
İstanbul'u kırk gün
İzmir'i

yirmi gün sarsalayan çıkışları
bermutat
demir ökçeyle bastırıldı...
Ve 1912

sonbaharında
başladı
I. Balkan savaşı...
Her cephede
inanılmaz yıkım
ölümcül yenilgi...
Darülmuallimin
ve Mektebi Sultani
iktisat bilimi öğretmeni
Mustafa Suphi
bir kitap çevirdi:
«Toplumsal Bilim Nedir?»
Bir kitap yazdı:
«Uygarlaştırma Görevi...»
O günün diliyle
«Vazife-i Temdin...»
Yani «Garp medeniyetinin
ilkel topluluklara
adalet düşüncesini aşılama
sermayenin niteliğini
ve kullanılış biçimini öğretmek için
en ıssız topraklarda

TÜSTAM

zor kullanarak
ve bin bir çeşit
dalavereyle
ilerlemesi» konusunda...
«Bir vazife-i medeniye midir bu
zulüm ve vahşet midir yoksa?..
Milyonlarca insan evladı.
çöküntüye mahkûm ediliyor
ve nezdine gidilen kavim
ekseriya mahvoluyorsa...»
Ocak 1913
Yarbay Enver
sürdü beyaz atını
mermer basamaklarına Bâb-ı Âli'nin...
Yanında
gözüpek bıçkınları
İttihat ve Terakki'nin...
ve hışım gibi
daldı içeri...
Harbiye nazırı
yere serildi
—ve bir kaç kişi daha—
Ve ilk gününde
ikinci diktatörlüğünün
Daily Telegraph
muhabirine
Mahmut Şevket paşa
şöyle dedi:
«Memleketimizin
hüsn-ü idaresi için
müşavirler getirteceğiz
Avrupa'dan...»
ve artık akıtılacak
tek damla kanları kalmayan
hasta, aç, sakat
yaralı ve ümitsiz
insanlardan kurulu bir ordu
kırk bin can
eksilmiş olarak
sürüklenirken geriye
Mustafa Suphi
ulusal iktisat

ve ulusal bir
anayasa
savlarıyla
«Milli Meşrutiyet
Fırkası»nın
kurucusu oldu
ve «İfham» gazetesini
çıkarmaya başladı...
«İfham», yani uyarı...
Ve savaş kundakçıları
sergilenirken
«İfham»ın aydınlığında
cellatların
inerken maskeleri
Suphi İngiliz ajanı
olmakla suçlandı...
—Lenin'i Alman ajanlığıyla
suçlayan ihanetin
Osmanlı şubesinde...—
Haziran 1913:
Zayıf ve
ürkütülmüş
bir hayaleti andıran
gölge
devrildi...
—Beyazıtta arabası içinde
aldığı kurşun yaralarından...— (*)
Yeniden
idare-i örfiye...
Divan-ı Âli...
ve günlerce kaldırılmayan
darağaçları...
Ve bahr-i Cedid vapuru
aralarında
Mustafa Suphi'nin de bulunduğu
yüzlerce sürgünü
taşırken Sinop'a doğru;
General Liman von Sanders komutasında

(*) Burada sözü edilen kişi Mahmut Şevket paşadır. «Zayıf ve ürkü-
tülmüş bir hayaleti andıran gölge» tanımı destanın daha önceki bir şiiriyle
bağıntılıdır. A.B.

Alman Heyet-i Asker-i Islahiyesi
vasıl oldu
Dersaadete...
ve donanmanın ıslahı için
İngiltereden amiral Limpus
ve jandarmanın
ıslahı için
Fransa'dan
Bauman paşalar
getirtildi...

8

Düşündü genç adam
kulaklarında
ezgisi dalgaların
düşündü günler ve geceler boyunca...
—ki o otuz yaşına
yeni varmıştı daha—
ataktı
cesur ve
inatçıydı...
Düşündü genç adam
düşündü yeniden
anlamını
ölümün
hayatın
kavganın...
—ki o otuz yaşına
yeni varmıştı daha—
ve kalbi
belki her zamankinden çok
büyük, güzel
güzel ve haklı
bir şeyler yapmak
arzusuyla çarparken
ömrün
on beş yılını
Sinop zindanının
surları arkasında bırakmak...
—Yarbay Enver

beyaz atından
Enver paşa olarak inmiş
ve oturmuştu
Harbiye Nezareti koltuğuna...
İttihat ve Terakki
geride ve sinsi
değildi...
Panislamizm
Pantürkizm
«mefkûre»leri
harlandı
yerli tilmizlerin tezgahında...
düşündü genç adam
kefen yerine

üniformalar

uydurularak sırtlarına

ateşten ateşe
sürülen halkı...
Kalbi tutuşurcasına
beyni çatlarcasına düşündü
Düşündü: Ne yapmalı?
Ötede
Büyük Asya'ydı
geniş bağıyla uzanan..
Orada
bir gazete çıkarmak
sürdürmek kavgayı...
Ve bir gün
—yılı dolmadan
sürgünlüğün—
bir laz takasıyla
ve bir hafta
ölümle burun buruna
Karadeniz'i aştı...
Ve dünya
kılpayı eşiğindeyken
kanlı bir uçurumun
—1914
başlarında—
Sivastopol'a ulaştı...

TÜSTAV

II. BÖLÜMDEN...

1

Haziran 1914
Avusturya veliahdı
Arşidük Ferdinand'ın
Sırbistan'da
dökülen kanı
oradan
Almanya'ya sıçradı
Rusya'ya oradan...
Mustafa Suphi
yurt dışında
ilk yazısını
Bakû «İkbal»
gazetesinde
yayınladı...
«Jöntürklerin nedir amacı
seferberlik ilan etmekle?
Türkiye bu savaşta
tarafsız kalmalıdır...
Savaş uzarsa
Almanya
açlığa mahkûm olacak;
savaş
denize geçerse
kesindir
Alman yenilgisi...»
Temmuz-Ağustos
kan lekesi
genişledi...
İngiltere Batı'dan
uzattı ahtapot kollarını
ve Uzak Doğu'da
bir başka canavar
kıyıladı:
Japon militarizmi...
«Balkan savaşından
arta kalan
delikanlılar
henüz döndüler ocaklarına;

ve henüz işlemeye
başladılar toprağı...
Bu gün tek amaç ana toprakta
Küçük Asya'da tutunmak olmalıdır...
Türkiye bu savaşta tarafsız kalmalıdır...»
Ağustos 1914
Goeben ve Breslau zırhlıları
girdiler Boğaz'a...
Peşlerinde
İngiliz donanması...
«Drach Nach Osten»
politikası
Wilhelm'in
fiilen
girdi yürürlüğe.
«Doğuya Doğru»
yürüyüşte
ufku açıldı artık
Alman ordularının...
Kasım 1914
Avlusu
Fatih camiinin
donatıldı bayraklarla.
Ve «allahu taalâ
ve halife-i
seniye adına
İslamın
düşmanlarına
Cihad-ı Ekber»
ilan edildi...
Ve Berlin'de
yazılıp basılan
Kutsal Savaş
çağrıları
ulaştırılırken müslüman Afrika'ya
Alman uçakları tarafından;
Mustafa Suphi
düşman bir devletin
yurttaşı olarak
Çar polisince tutuklandı
ve Kaluga
savaş tutsakları
kampına gönderildi...

**Kazma sesleri gelir madenden
fenerler kör kör ışılar
yüzüm alev basmış yanar
olmaz olsun böylesi çalışma
zulümdür yapışmış yakamıza**

Ural. Vahşi ve
büyüleyici doğa.

Taygalar
dağ nehirleri...
Onlar ki bir zaman
kanıyla tutsak köylülerin
bulanıp akmışlardı,
Pugaçev bu topraklarda
yükseletmişti isyan bayrağını...

**Soğuktur toprağın altı
toprağın altı karanlıktır
ayacıklarım sızım sızım sızlar
Olmaz olsun böylesi çalışma
zulümdür yapışmış yakamıza**

Ve şimdi
maden ocakları
Uralların

işlikler
demir fabrikaları
kan içinde
çelikten
şakakları

inliyordular...
Ve Türkiyeli
savaş tutsakları
—işçi ve köylü askerler—
Rus emekçileriyle omuz omuza
çalışıyordular...

**olmaz olsun böylesi çalışma
zulümdür yapışmış yakamıza**

ince, çelebi
gözlüklerinin arkasında
sevecen ve kararlı pırıltılar
ve yüzünde çizgiler taşıyan
genç bir adam
şöyle dedi bir gün onlara:

«İşte kardeşler
bize düşman
düşman diye bellettikleri...

Onlar da aç
onlar da çıplak
onlar da cephede kırılmakta.
Bizde padişah
onlarda çar
her iki yerde halk en altta
en üstte zenginler ve paşalar...
Demek düşmanı
başka yerde
aramalı...»

**kazma sesleri gelir madenden
yukarda taş kırar tutsaklar**

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi
Bolşevik kanadı üyelerinden
Mustafa Suphi'ydi söyleyen bunları...

5

Şubat 1917
Putilov fabrikası

işçileri
yürüdüler kalbine doğru kentin.
Askerler de

katıldı onlara.
Zindanlar
zaptedildi.
İş günü kendiliğinden
indi sekiz saata...

Mart

TÜSTAY

«Pravda»
«Uzaktan Mektuplar»...
Nisan
Petrograd
Finlandiya garı...
293 no.lu vagon dan
bir adam indi
Çekik gözleri
bilgece parıltılı
geniş alınlı...
Kronşta d zırhlısı tayfaları
oradaydılar
işçiler
Kızıl Muhafız birlikleri...
Ve bu kez
dokuz yıl uzayan
sürgün sonrası
ilk söylevinde
kısa ve kesin
konuştu Lenin.
Ertesi gün
«Nisan Tezleri»...
Haziran
Grevlerde 500.000 insan...
Lenin
yer altında yeniden.
«Açlığın
kemikten
eliyle
devrimi
boğmak için»
burjuvazi
kapattı fabrikaları.
Ağustos.
başkomutan
cüce Kornilov
ayaklandı
Ve ezildi
işçiler
askerler
tayfalar tarafından...
Petrograd

Kuzey ve Batı Cephesi askerleri
katıldılar Bolşeviklere
ve tüm olarak
Baltık filosu
denizcileri.
Eylül.
Alman donanmasında isyan.
Ve 24 Ekim
sabahı
sessizce başladı.
silahlı ayaklanma.
25 Ekim
Kerenski
devrildi.
Ve son kalesi
burjuvazinin
Kışlık Saray
düştü
26 Ekim'de.
Dünya yeni bir gökyüzü
altındaydı şimdi...

TÜSTAV

III. BÖLÜMDEN

1

«Arkadaş
bir dakika dur
ve bak şu Kızıl Yıldız...
O senin
kurtuluşunun
simgesidir...
Her kim
taşıyor onu
bil ki
kardeşindir
odur kara günleri
yıkacak olan.
Arkadaş seni
boyunduruk altında tutmak
özgürlüğünü
ve toprağını
elinden alarak
seni sonsuza dek
tutsaklaştırmak isteyenler
görünce Kızıl Yıldız'ı
titrer...
Arkadaş
bir dakika dur
ve bak şu Kızıl Yıldız'a...
Git Kızıl Ordu'ya
yazıl sen de...
Şavkısın o yıldız
seninde alından...»

Mustafa Suphi'nin
Asya ve Kafkasya
müslüman halklarına
çağrısından...

4

Yckın olmak için Anadolu'ya
Kırım'a taşındı Mustafa Suphi

«Yeni Dünya»sıyla...
ve koyunlarında muska yerine
Mustafa Suphi'nin türkçeleştirdiği
«Komünist Manifesto»sunu taşıyarak
geçerlerken anayurda
işçiler ve askerler
Odesa üstünden gemilerle;
Sadrazam Damat Ferit
imzasıyla bir şifre
ulaştı Trabzon valisine:
«Bir takım bolşeviğin
sevahili Osmanîye'yi geçerek
Anadoluya dahil oldukları
anlaşılmaktadır...
Dahili mülkte
bolşevizm ehreminin
intişar ve
tevessünün menî...»
Nesebi gayri sahih
çocuğu İngiltere'nin
general Denikin
Odesa'ya girdi...
Yakarak geçtiği yerlerde
yaşam ve sevinç adına
ne varsa...
Ve Pravda gazetesinde
Suphi ve arkadaşlarının
Denikin'in
eline geçtikleri
ve kurşuna dizildikleri yazıldıysa da
Suphi, Kuzey'e yürüyen
efsanevi
12. ordunun içindeydi...
Enternasyonale gönderdiği
Eylül 1919
tarihli mektubunda
şöyle anlatıyor bu günleri:
«Sağdan
Makno ve Denikin
soldan
Romenler ve Petlyura.
Ardsız ardsız dövüşler...

Biz enternasyonalistler
hazırız
tam ortasına gitmeye kavganın.
Ve en güç koşullara
ve saflarımız
düşmanla çevrilmiş olmasına karşın
tamdır
zafere olan inancımız...»

6

1920.
Denikin Kırım'dan temizlendi.
Ve Türkiye'de
çeteler
Ceyhan ve Aksu'da
tüm dağlık alanları
ele geçirdiler.
Ve İzmir'den
Akhisar üstüne yürüyen
20.000 kişilik
işgal ordusuna karşı
beş kat az
güçleri
bozuk silahları
ve tek toplarıyla
karşı durdu
Çerkez Ethem
Pardi Pehlivan birlikleri...
Ve anayurdunu
savunan bir halka
kurşun atmayan
Yunan komünistleri
kurşuna dizilirken
Yunan ordusunda;
Kuvayi Seyyare
Bolşevik taburu komutanı
Topçu yüzbaşısı İsmail Hakkı
en zorlu darbeleri
indirdi düşmana.
Ve kendi sözleriyle
Kemal paşanın

«Müthiş dalgaları
isyanların
çarparken
Ankara'da
karargâhın duvarlarına»
Çerkez Ethem
birlikleri
bütün isyanları
param parça etti...
Ve padişah
kaldırıldığında
savaş zorunluluğunu
silahı bırakıp giden askeri
tek bir örgüt durdurabildi:
Türk Halk İştirakiyun Fırkası
ve tek bir umut:
Yeşil Ordu...
Ağustos 1920
Sevres Andlaşması
Eylül
TKP Kurultay çağrısı:
«Çağlardır
bir bahtsızdan
bir bahtsıza geçirilen
zincirleri
kırmak dileğindeysen
katil
kurultaya.»
Ve başkan olarak
kapanış söylevinde
Mustafa Suphi
şöyle seslendi
Türkiye halkına:
«Silahı bırakma
yoksa sultanın borçlarını
ödetecekler sana
ve boğacaklar
başlattığın devrimi.
Yarın
daha büyük yıkımlar
söz konusu olacaktır
savaşın

TÜSTAY

asıl hedefinin
kapital olduğu
anlaşılmazsa...»

9

Kasım 1920

Daily Herald:

«Kemal'i tanımıyoruz
o zaman Bakû'dan
kızılların kovulmasına
izin verecektir...»

Times:

«Antant devletleri
Sevres andlaşmasını
Türkiye yararına değiştirirse
Türkler
bolşeviklere sırt çevirir...»

Ve İngiltere'de
«Yunan dostu»
başbakan
Lloyd Georg'un
sarsılmadayken sandalyesi
Yunanistan'da
Venizelos devrildi...
Ve 900 milyon franklık
yatırımları
güvence altında kalmak koşuluyla
Fransa
tanıdı
Büyük Millet Meclisi hükümetin!...
Ve çullandılar
üstüne çetelerin
Albay İsmet
albay Refet birlikleri...
Eriye eriye
çekildi Ethem...
Demirci boyun eğdi...
Yörük Ali er olarak

katıldı orduya...
Ve Ankara'dan
bir mektup
ulaştı Bakû'ya:
«Aynı hedefe
yürdüğümüz
Türk Halk İştirakiyun Fırkasıyla
tamamen
işbirliği yapmak amacıyla
tam yetkili
temsilcinizi gönderiniz...»

10

Gitme kal sevdiğim bu gece
Dışarda hain bir karanlık
Dışarda Taşnaksiyun çeteleri
Casuslar var içimizde

**Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa**

Gitme kal yığidim bu gece
Erzurumda Karabekir paşa
Erzurum valisi Deli Halit
Yatmış beklerler pusuda

**Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa**

Gitme kal kardeşim bu gece
Trabzonda Barutçuzade
Kayıkçılar kahyası Yahya
Yatmış beklerler pusuda

**Durmak olmaz ki bir kez
Halk için çıktın mı yola
Demiri tavında dövmek gerek
Ucunda ölüm de olsa...**

TÜSTAV

SÜLEYMAN ÜSTÜN İLE SÖYLEŞİ

KONUŞAN: YAŞAR MİRAC

Arkadaşımız Yaşar Mirac, Maden-İş Sendikası Eğitim Dairesi Başkanı Süleyman Üstün'le.

SANAT EMEĞİ — Sayın Hocam sizin Köy Enstitülü bir öğretmen olarak yetişip işçi sınıfının ekonomik savaşım örgütleri sendikalarda çalışmaya yönelen sayılı eğitimcilerden olduğunuzu biliyoruz. Söyleşimize dilerseniz sendikalarda yakın günlerde yoğunlaşan kültürel sanatsal çalışmalarda benimsenmesi gereken anlayış, tutum ne olmalıdır sorunu üzerine görüşlerinizle başlayalım.

ÜSTÜN — Şimdi sendikalarda yapılan çalışmalardan örnek vermeden önce işçi sınıfının kültür sanat anlayışı nedir sorunu üzerinde konuşsak mı derim.

SANAT EMEĞİ — Olur hocam, önce konunun kuramsal bir değerlendirmesini yapalım sonra örneklemeye geçeriz.

ÜSTÜN — Kapitalist sistem içinde yeralmış bir ülkeyiz. Fakat ülkemizin özgün bir durumu olduğunu da söylememiz gerekir. Gerek coğrafyası, gerek geçmişi olarak (tarihsel geçmişi). Her şeye karşın kapitalist sisteme bağlı ve sınıflı bir toplumuz. İşçi sınıfı var sermaye sınıfı var. Ve bu iki sınıfın kendine özgü kültürleri sanat anlayışları var. Kesinlikle söyleyebilirim; İşçi sınıfımızın, emekçi halkımızın kendine özgü bir kültürü, bir sanat anlayışı vardır. Kalıplar içinde söylemek mümkün değildir bunu. Ama bu iki sınıfın sanatı, bu iki sınıfın kültürü, bu iki sınıfın temel çatışması gibi çatışmaktadır, çarpışmaktadır ülkemizde. Burjuvazi kendi kültür değerlerini sanat anlayışını dayatmaktadır. İşçi sınıfı da onun karşısına kendi kültürü, kendi güzellik anlayışını dayatmaktadır. Ve bu gün, bu iki kültür bayağı çatışan bir düzeydedir. Burjuvazi olanaklıdır, deneyimlidir. Fakat sanıyorum ki, Türkiye İşçi Sınıfı, onun insanları sömürmek için kullandığı kültürü sanat anlayışını, bu anlayışın ürünlerini geriletici bir güce erişmiştir. Bu gün marşlarımız, türkülerimiz yüzbinlerin dilinde yaygınlaşmıştır.

Sınıfları elbette belirleyen şey, üretim araçları karşısındaki durumları, konumlarıdır. Kapitalist sistem, insanın insanca gelişmesine nesnel olarak karşıdır. İnsanın serpilip gelişmesine olanak tanımaz. Bu sistemde insanın insanlarla evrensel çapta bir çatışması vardır. Kurt kanunu vardır kapitalist sistemde. İnsanın değerlerini yok etme üzerine kurulmuş bir sistemdir. Kapitalist sistem toplumsal değerleri yok etmeyi amaçlar. Dünyanın değerlerini yaratan insanların bu duruma kültürel planda da karşı çıkmasından daha doğal bir şey olamaz. Bunu insanın güzel, üretici, iyi yanlarını ortaya koyarak yapıyorlar. Sermaye sınıfı, kendi sanat anlayışı ile biçimi öne çıkararak, özü yok ederek, başka güzellik değerlerini getirerek özden insanları uzaklaştırmak, sömürüye yatkın, devrimci tavır gösteremeyecek bir insan yaratmak istiyor, sanatı, kültürü bunun için bir araç olarak kullanıyor. İşçi sınıfı ise, insanı yeniden insan yapmak, onun yaşantısını zenginleştirmek, yeteneklerini geliştirmek için sanatını kültürünü yaratıyor. İşçi sınıfı sanatı deyince özellikle belirtmek istiyorum, mutlaka tulumlu işçinin sanatı demek istemiyorum. İşçi sınıfının yanında olan, o sınıfın çıkarlarını kendi çıkarları olarak görmüş insanların, o sınıfın ideolojisini benimsemiş insanların da geliştirdiği ortak sanatı anlamında söylüyorum. Fakat her geçen gün, mavi tulumlu işçilerin de bizzat üretim içinde bulunan insanların da sanata katkılı olduğunu, giderek yoğunlaşan bir ilgiyle yöneldiğini özellikle belirtmek isterim. Elbette bu bir süreç meselesidir.

Gönen İşçi Üniversitesinde eğitim gören işçilerden bir grup.

SANAT EMEĞİ — Zaten, ilerdeki toplumsal aşamalarda işçi sınıfı ve diğer emekçi kesimler, tüm bir halk, ortak bir kültüre doğru gidecektir. İşçi sınıfının bu aşamaya geçişi, sağlamak görevinde olduğunu da biliyoruz. İşçi sınıfının bu ortak kültürü yaratmadaki öncü çabaları, ister istemez, kendi olanakları ölçüsünde, kendine yaraysın bir yöntemlerle gelişecek. Öte yandan burjuvazi, egemen olarak yönetmekte deneyimli olmanın ve bilinen olanaklara sahip bulunmanın verdiği güçle işçi sınıfındaki bu kültürel gelişmeyi engellemeye, yozlaştırmaya çabılıyor. Burjuvazinin gücü aynı zamanda güçsüzlüğü demek oluyor sanat ve kültür alanında da.

ÜSTÜN — Kapitalist toplumda, insanda en çok geliştirilen şey, sahip olma tutkusudur. Sermaye durmadan bunu körükler. İnsan sahip oldukça, tutsaklığa düşer. Ve burjuvazi kültür anlayışı ve sanatıyla bu tutsaklığı pekiştirmeye çalışır. İşçi sınıfı, kültürüyle, sanatıyla asıl buna karşı çıkar. Gerçek sahip olma tutkusuna; insanlığına sahip olma tutkusuna sahip olmak ister. Mülke sahip olmayı telkin eden özel mülkiyet insanın kişiliğini reddeder. Yaratıcı insan ise, yaratıcılığını geliştirmek ister. Kişiliğini koruduğu ölçüde yaratıcılığının artacağını bilerek böyle bir çatışma içerisindedir, sermaye sınıfının kültürüyle, işçi sınıfının kültürü. Burada bir açılım yaparsak, diyebiliriz ki, kapitalist sistemin karşısına işçi sınıfının çıkardığı sosyalist sistem yalnız bir

üretim biçimi değil, bir ahlak sistemidir, insanı yeniden insan yapma, insan yeteneklerini geliştirme sistemidir. İşçi sınıfı kültürüyle, sanatıyla aslında bunu anlatmaya çalışmaktadır. Sermaye sınıfının yoz kültürüyle yapmak istediğini bu amaçla kırmak istemektedir. Son on yılda işçi sınıfımızın kültüründe sanatta, ben ciddi bir gelişme gözlemekteyim. Denebilirki, işçi sınıfı kendiliğinden sınıf olmayı aşmış, kendisi için sınıf olma bilincine vardığından bu yana daha da ileri giderek, politik bilince, hele hele ideolojik bilince erişmesi onun sanatının yaygınlaşmasını da, yetkinleşmesini de getirmiştir.

SANAT EMEĞİ — Şöyle bir şey söyleyebilir miyiz: Burjuvazinin kitle kültürü karşısına işçi sınıfı, demin söylediğiniz aşamalardan sonra bu gün artık kendi kitle kültürüyle çıkma süreci içine girmiştir.

ÜSTÜN — Tabii, kesin, kesin. Şöyle ki, tiyatrodaki görüyoruz bunu, olumlu anlamda kitle kültürünü dayattıkça özel tiyatrolar bile bundan etkilenmektedir. Resim etkilenmekte, müzik etkilenmekte, afiş etkilenmektedir. Kültürü ideolojik bilinç gittikçe daha çok belirleyecektir. Örgütlenecektir. Şimdilik kendiliğinden bir gelişme göstermektedir. İlk olmanın verdiği bir gelişme ama kesinlikle rasgele bir gelişme değildir. Bunun bilincine varılmıştır. Sermaye sınıfı insanı yokeden, insanın kişiliğini çürüten, sömürüye yatkın hale getirmeye çalışan üst yapı kurumu olarak, sermaye sınıfı olarak ciddi bir biçimde karşısına çıkıyor. Kitaplarımız, sol yayınlarımız büyük tiraj yapıyor. Bu insanların bunlardan etkilenmesinden olmaktadır. Ayrışım aşaması derken yalnız sınıfların ayrışımı değil, kültürlerin de ayrışımı sözkonusudur. Güzelliğin çirkinliğin ayrışmasıdır. Türkiye hızlı bir gelişme içinde. İşçi sınıfı, sermaye sınıfının kültürünün sanatının karşısına kendi ürünlerini çıkarmaktadır. Kültür deyince bu sanatı, bilimi de içerir. İşçi sınıfı kendi bilimini de, kendi sanatını da, kendi insanlık ilişkilerini de getiriyor, ya da dayatıyor. Türkiye'de sermaye sınıfı bu konuda sıkıntı çekmektedir. İşçi sınıfının dayattığı kitle kültürünün üslubunu kullanmak zorunda kalmaktadır. En sağcı örgütler, siyasi partiler temsilcileri bile işçi sınıfı biliminin üslubunu kullanmak zorundadırlar. Nitekim öyle oluyor. Bu bir dayatmadır. İşçi sınıfının sanat anlayışı herşeyde gözleniyor bugün. Sadece estetik açıdan alın elinize sağdan yayınlanmış bir kitabı, soldan yayınlanmış bir kitabı, sağda bir dergiyi solda bir dergiyi, sağda bir afişi solda bir afişi, sağda bir tiyatroyu solda bir tiyatroyu, sağda bir yontuyu solda bir yontuyu korkunç bir fark bulacaksınız.

İşçiler fabrikalarında kendi oluşturdukları kitaplıklardan yararlanıyorlar.

SANAT EMEĞİ — Burada işçi sınıfının enternasyonal yönünün büyük katkısı var. Biz soldaki sanatçılar olarak dünyadaki yeni gelişmelere onlardan daha çok açığız. Onları kendi ülkemizin koşullarına uydurmada daha istekli oluyoruz. İşçi sınıfının yolunda olmanın verdiği olanaklılık bunda büyük rol oynuyor her halde.

ÜSTÜN — Kesinlikle. Türkiye işçi sınıfı ve bizim gibi olan ülkelerin işçi sınıfları ve devrimcileri bir anlamda mutlular. Dünya sosyalist sistemi bu konuda çok güzel örnekler ortaya koyuyor. İşçi sınıfı bu ülkelerde iktidara geldikten sonra sanat alanında da güzel örnekler verdiler. Bunlardan esinlenmediğimiz söylenemez. Bu açıdan şanslıyız. Ama ben bir şeye daha değinmek istiyorum. İşçi sınıfımızın ideolojik bilinci geliştikçe, örgütlülük düzeyi arttıkça açık olarak görülüyor ki, sanatı da geliştiriyor. Kültürel değerlerde, işçi sınıfından yana olan kapitalizme karşı çıkan sanatçılarımızın da işçi sınıfımıza yaklaşması artıyor. Burjuvazi insanı insan olmaktan çıkartan siyaseti, kültür anlayışıyla davranırken, işçi sınıfı ülkemizin zengin folklorunu, Nazım Hikmet gibi, Pir Sultan gibi, Yunus gibi yaşadıkları dönem için en olumlu şeyleri günümüze aktarabilmiş sanatçıları değerlendiriyor. Anadolu'nun

çok köklü kültür birikimini kiliminde, el işlerinde, yontusunda bulmak mümkün. İşçi sınıfı bunları teker teker izliyor ve bunu bilinçle yapıyor. İdeolojik bilinç düzeyinin yükselmesiyle beraber artık Pir Sultan'ı, Yunus Emre'yi, Mevlana'yı yeni bir gözle görüyor. İşçi sınıfı Nazım'ı sermayenin elinden çekip almıştır. Onu beraat ettirmiştir. Sermaye, bütün kurumlarıyla Nazım'ı mahkum etmiş, öldürmeye çalışmıştır. Ama işçi sınıfı kendi ozanının bilincine varmış, Nazım'ı geri almıştır.

SANAT EMEĞİ — Nazım bugün burjuvazinin TV sinde, en büyük tirajlı gazetelerinde bile yayınlanması sorun haline gelmiş bir konu olmaktadır. Nazım'ın şiirinin okunduğu programın daha çok beğenileceği kabullenilmektedir.

ÜSTÜN — Burada sermaye sınıfı işçi sınıfı tarafından teslim alınmıştır. Türkiye'de işçi sınıfının bir kültürü vardır. İşçi sınıfının bir sanat anlayışı vardır. Ben sermaye sınıfının yoz kültürünü geriletken, işçi sınıfının kültürünü, sanatını öne çıkaran bir ortamda yaşadığımızın mutluluğunu duyarken bir noktaya da işaret etmek istiyorum: Sanatsız, kültürsüz devrim olmaz. Çorak, güzele yabancılaşmış, güzele karşı körleşmiş insanın devrimciliği yarım, hatta yanlıştır, tehlikelidir. Devrim için insan canını, ömrünü verebilir, vermelidir de. Güzelliklere karşı körleşmiş insan, politik olarak da kördür. Bu gün bu tiplere çok rastlıyoruz. Ölüme gidebilir, cesareti övgüye değer ama Nazım'ın dediği gibi sermayeye inat daha fazla yaşamak, hayatımızı devrime daha çok vermek durumundayız. Çok iyi bir piyanistimizin, çok iyi bir ozanımızın, çok iyi bir ressamımızın, çok iyi bir öğrenmenimizin erken ölmesinin ne kayıplar getirebileceğini düşünemiyor musunuz?

SANAT EMEĞİ — Hocam bu söylediklerinizi şöyle toparlayabileceğimi sanıyorum: Bugün Türkiye'deki işçi sınıfı ve onun yanında olan aydınlar, sanatçılar olarak öyle bir kültürel düzeye geldik ki, artık haklıyı, doğruyu söylemekten öteye bunu kaliteli bir düzeyde yapmak meselesi gündeme gelmiş bulunuyor.

ÜSTÜN — Kesinlikle sizin söylediklerinizin aynısını söylemiş oluyorum. Hatta Lenin «devrim için belli bir kültür düzeyi gereklidir» diyor. «Yalnızca yıkmak için yıkıyoruz, daha iyi bir şey kurmak için yıkıyoruz» diyor. «Cehalet yeniden kurma işinde zararlı bir şeydir» diyor. Ben, kültürel yönden zenginleşmemiş, resim üstüne belli şeyleri bilmeyen, geçmiş kültürü özümseyememiş, şiirde Nazım diye büyük bir şair hangi kültürel köklerden geliyor bunu düşünmemiş, hem ulusal hem de uluslararası dünya kültürünü özümseyememiş devrimcileri yıktıkları zaman yıkıntı-

lar arasında kalacaklarına inanıyorum. Böyle sanatsız, kültürsüz devrimcilik olmaz.

SANAT EMEĞİ — Hocam bazı arkadaşlarımız genellikle yaşanan sıcak politik süreç içinde işin daha çok içeriğinin önemli olduğunu vurgulayıp, sanatın kendine özgü söyleyiş biçimi, üslûbu olduğunu gözardı etmeye ya da önemsiz olduğunu söyleyerek kendilerine göre birtakım sanat anlayışlarına yöneliyorlar...

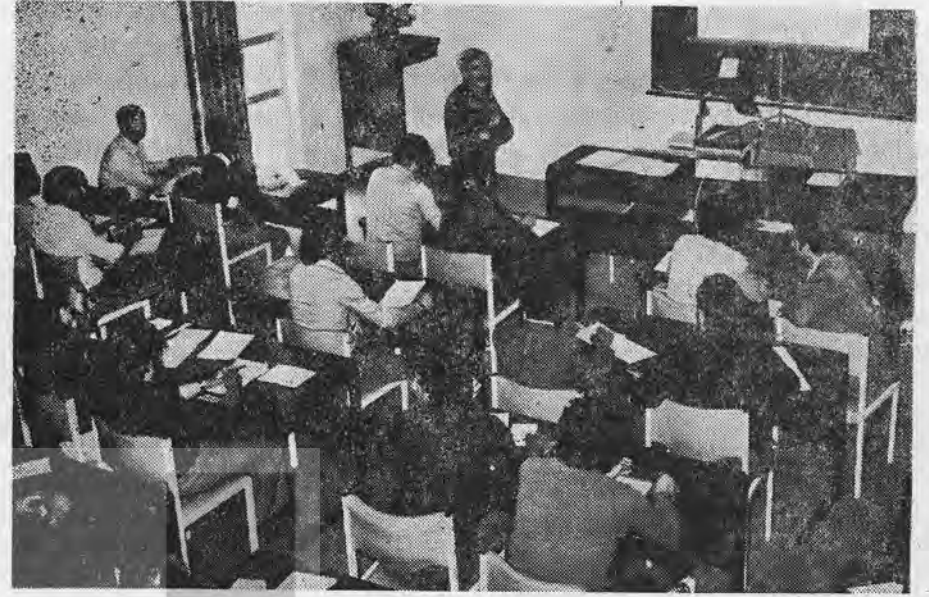
ÜSTÜN — Biçim ve öz üstüne birtakım şeyler söylememiz isteniyorsa demeliyiz ki biçim ve öz birbirini tamamlayan iki şeydir. Özü öne çıkarırken biçimi gözardı etmek yanlıştır. Bugünkü aşamada devrimcilerimiz sanatta biçim dendiğinde ideoloji yaymayı anlamalıdır. Biçim estetiği geliştirmelidir. Öz ideolojik gelişmeyi amaç edinmelidir. Ama bu sloganlar düzeyine indirilmeden derinleştirilerek insanları zenginleştirecek biçimde olmalıdır. Biçim de buna uygun olmalı, insanlara estetiği, güzelliği götürmelidir. İdeoloji zenginleşmiyorsa, belgi düzeyinde kalıyorsa, demindi söylendiğimiz canını vermeye götürür. İkincisi sanat eseri çok içli olmalıdır. Güzel sanat eseri dediğimiz şey biçim olarak insanları heyecanlandırabilmelidir. İnsanları güzele bakmaya, güzeli görmeye götürmelidir. Biçimden onu anlıyorum. İnsanı insan yapmaya götürmelidir.

SANAT EMEĞİ — Hocam bence bu söylediklerinizle burjuvazinin kültür ve sanat alanında yaymak istediği biçim ve öz arasında bir sınır çekerek apayrı sorunlanmış gibi gösterme anlayışına karşın işçi sınıfının buna kendi kültür anlayışıyla, öz ve biçimi kaynaştırmış bir anlayışla karşı çıktığını söyleyebilir miyiz?

ÜSTÜN — Tamamen öyle söyleyebiliriz. Ben 1964'den beri işçi sınıfının derslerine giren, işçileri tanıyan, onlardan çok şey öğrenen biri olarak şunu söyleyebilirim: İşçiler biçimi güzel olmayan sanat ürününe itibar etmiyorlar. Şimdilik bu çok gizli. İşçiler çok nazik, çok kibar insanlar. Kendileri üreten insanlar olduklarından, emeğe olan yüce saygılarından dolayı ortaya konan yanlış sanat ürünü bile olsa içinde emek olduğu için saygı duyuyorlar. Ama yarın böyle davranmayacaklardır. Şimdi bile bu saygının fazla olduğunun bilincine yavaş yavaş varıyorlar. Eleştirecek, öz ve biçim arasındaki uyumu isteyecektir. Ve istemektedir. Öyle yaptıkları gördüğü zaman çok ciddi heyecanlanıyor. Benim gördüğüm kadarıyla gizli bir coşkuyu yaşıyor.

SANAT EMEĞİ — Kendi gözlemlerime göre bizde genel olarak şiir alanında işçiler birtakım soyut konuları ele alan şiirleri bile anlıyor kendilerine mâl edebiliyorlar.

ÜSTÜN — Bu yine bir süreç sorunudur. Bu söyleyeceklerim

Süleyman Üstün Gönen Mites Eğitim Seminerinde işçilerle.

de gözlemlerimdir. Bazı sapık akımların keskin sözümona şiirlerini işçiler yadıyor. Bu, onların dünya devrimci pratiğinden yararlandığını da gösteriyor. 1905'den 17'ye kadar geçen süre içinde Sovyet Edebiyatına baktığımızda imgeler hep «fırtına», «kızıl», «yıkacağız». Ama 1917'den sonra kurmaya sıra gelince edebiyatta da bir durulmaya geliyoruz. İmgeler bizde daha çok yapıcıdır ve gerçekçidir. Hayal ürünü, yapılması, hemen kotarılması kolay olmayacak şeyleri içermiyor. Bunları işleyen sanatçılarımızı kucaklıyor. O, gerçekçiliği işleyen ozanı değerlendiriyor, onun kendisine yakın mı, değil mi olduğunu çok iyi görüyor.

SANAT EMEĞİ — Yeni bir kültür oluşturulurken, işçi sınıfının yandaşı olan sanatçılar da yeni bir kişilik kazanıyorlar, geçmişini yeni bir gözle değerlendiriyorlar. Bunun yeni biçimini de yaratıyor insanlar. Örneğin bizim yazdığımız şiirlere bakıp bunlar türküye benziyor diyorlar. Ama incelendiğinde bunların hece, uyak biçimi vs. bakımından türküden farklı, yeni bir biçim olduğu görülüyor. Eskiyle bağını koparmaksızın yeni bir şey gelmiş. Bunu müzik olarak da dinliyorlar, şiir olarak da. Bunları alanlarda da görüyoruz. Bir halay çıkıyor ortaya fakat bizim bildiğimiz halaydan farklı. Adına «işçi halayı» deniliyor. Alanlarda oynanıyor ve ilgiyle izleniyor. Sizde herhalde bu konularda örneklerle rastlamışsınızdır.

ÜSTÜN — İşçi sınıfı sanatta bir eğlenen bir de eğlendiren olmasına da karşı. Bunu grevlerde çok gördüm. Birkaç kişi ortaya çıkıp biz halay çekeceğiz dediği zaman yadsıyor onu. Hep beraber çıkıyorlar halaya. Bir kısmı şarkı söylüyor. Eğlenen, eğlendiren kavramı değişiyor. Burjuvazinin eğlendiren sanatlar yaratmasına karşı çıkıyor. Sinemada starlar olmayacak, rolleri beraber bölüşecekler, romanda da öyle olacak, öyküde de, folklorda da. Bunu çok ciddi bir gelişme olarak görüyorum. Şiirde de yeni yeni şairler çıkacak, bunlar yeni yeni biçimler getireceklerdir. İşçi sınıfının gelişimini izleyen şairler ayakta kalacaktır sanıyorum. Bu bütün sanatçılarımız için geçerlidir. İşçi sınıfımızın ideolojik gelişmesini izleyenler, sanat ve kültür gelişmesini izleyenler, onların özlemlerini yakalıyanlar ayakta kalacaklardır. Diğerleri başarısız olacaklardır. Ben sanatçılarımıza derim ki: İşçi sınıfımızdaki gelişmeleri üstünkörü görmesinler, derinliğine bir bakış açısıyla o gelişmeyi yakalamaya çalışsınlar. Onun gerisinde kalmaları sanattan çekilmeleri anlamında olacaktır. Sanat estetik duyguları ve dürüstlüğü pekiştirmeyi amaçlamalıdır. Ve işçi sınıfımız da bunu istemektedir. Sanatın bir amacı da bütün halkı proletaryanın öncülüğü zihniyetiyle eğitmek olmalıdır. Bu işçi sınıfının ideolojisinin benimsenmesi demektir. Sanat halkın ideolojik eğitiminde bir araçtır. Sanatçılar onu çok iyi kullanmak zorundadırlar. Ama bu araç gereğine uygun bir biçimde kullanılmalıdır. Salt araç olarak görülmemelidir. Bazı sanatçılarımızda buna bağlılığı pek görmüyoruz.

SANAT EMEĞİ — Sendikalarımız sanat-kültür çalışmaları olarak neler yapmalıdırlar?

ÜSTÜN — Maden-İş demokratik sınıf ve kitle sendikacılığının Türkiye'de öncülüğünü yapan, bunu yaşama geçiren bir sendikamız. Şu anda sanat alanında ciddi çalışmalar içindedir. Yakınlarda MAÇOYA yarışması oldu. Çocuklarımızda sanatı teşvik etmeyi amaçlayan, emekçi çocuklarının bu yarışması Türkiye'de boyalı basında pek değerlendirilmedi, ama yankılarını buldu. Maden-İş olarak tiyatro çalışmaları içersindeyiz. 6. ve 14. bölgeler Eylül ayı içinde çalışmalarını sergilemeye başlayacaklardır. Yani Türkiye'de 1 Ekim'de Devlet Tiyatroları açılırken, bu iki bölgemiz de perdelerini açacaklardır. İki seçkin sanatçımız Ali ve Meral Taygun bu konuda yardımcı olmaktadır. Folklor çalışmalarımız var. Bütün bölgelerimizde yaygın saz kurslarımız var. Sosyal ilişkiler dairesi bu çalışmaları geliştirecek bir sanat yönetmenliğine henüz kavuşmuş değil. Bu başlangıç olarak iyi bir çalışmadır. Önümüzdeki yılda bir araştırmaya dayalı olarak merkezlerimizden

bölgelere doğru bir çalışmaya dönüşecektir. Kendiliğinden gelişmeler bir yönetmene bağlanarak bir sanat anlayışını merkezden taşraya doğru taşınarak bir çalışma biçimine girecektir. Bunun yanında demokratik kardeş kuruluşların birlikte BANK-SEN'in bu konuda çalışması var. Büyük Kurultay'ında BANK-SEN sanatçılarımızı çalışmalara yöneltti. Afiş ve heykel yarışması açtı. «Tomurcuk» diye bir çocuk dergisi çıkardı. Resim sergisi açtı. Aynı biçimde tiyatro folklor, saz kursları geliştirmektedir. Diğer meslektaşlarımızdan da iyi haberler alıyoruz: Lastik-İş'in bir girişim içinde olduğunu duydum. Baysen bu konuda bir girişimde bulunacaktır. DİSK'ten bu konuda ciddi girişimler beklemek lazımdır.

SANAT EMEĞİ — Sendikaların bu çalışmalarının yanısıra diğer gençlik, kadın, öğretmen örgütlerinde de yapılmakta olan bazı çalışmalar var. Bu çalışmalar sonucunda ortaya ya ilk yapmaktan gelen deneysizlik, ya da sanatta yetkinsizlikten gelen istenilenden daha az yararlı olan uygulamalar ortaya çıkıyor. Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?

ÜSTÜN — Gerek sendikalarımızın, gerek meslek kuruluşlarımızın, gerekse diğer demokratik kuruluşlarımızın yaptığı bu tür çalışmalardan birtakım örnekler biliyoruz. Bu çalışmalar, çalışma raporuna birşeyler geçirmek için, bunlarda iyi çalıştılar dedirtmek için yapılan işlerdir. Sanata devrimci bir sorumlulukla yaklaşmak gerekir. Bunun faydası zararı iyi hesaplanmalıdır. Coşku sanattan gelir ama söylediğim gibi bir içeriği olmalıdır. Bağırıp çağırmak değildir sanat. Sanat özlü birşeydir, soylu birşeydir. Neyi vermek istediğini çok iyi bilmelidir. Zenginliği telkin etmelidir. İnsanlara sevgiyi telkin etmelidir. Onları çok yönlü olmaya, geniş düşünmeye, olaylara kapsamlı bakmaya götürmelidir. Daha önce yapılan kuru şeyler tekrarlanmamalıdır. Birikim getirici çalışmalar olmalıdır. Boşaltım yerleri olmamalıdır. Daha önce devrimcilik adına yapılmış tiyatrolar vardır. Kötü örnek, kötü simge olmuştur. Seyirci oyunu seyrettikten sonra ağırbaşlı devrimci olmayı bilmelidir. Gecelerin yapıldığı salonda, sahnenin hazırlanması kadar duvar süslemelerinden konuşmacıların üslubuna kadar herşeye dikkat edilmelidir. Gelen kişiler insanca bir yere girdiklerini anlamalıdırlar. Devrim çok ciddi bir iştir. İşçi sınıfımız devrimci anlayışla sanata bakılmasını istemektedir. Bu yapıldığında ancak sanatsal bir çalışma vardır. Geçmiş yadsıyan bir yaklaşımla değil, genel kültür mirasına sahip çıkan anlayışla çalışılmalıdır. Dinleyen bir Beethoven'i de sevebilmeli, Çaykovski'yi de anlayabilmelidir. Ama bugünden hepsi yapılsın demek istemiyorum. Ama onların bir sanat dalında devrimci öncüler olduğu anlaşılmalıdır, iz-

leyenlerce. Bir sanat çalışması düzenleyen örgütün üyelerine ve sempatican çevrelerine bunu sunarken bazı sloganların bağırılması doğaldır. Yahut göze hoş görülen biçimsel şeylerin sunulması, saygınlık uyandıran sanatçılardan bir resmi geçit sunulması. Bütün bunlar yapılırken örgütün bundan ne sağlayacağı zihniyeti hâkim oluyor. Oysa bir tiyatro gösterisine ya da geceye gelecek insanlar gerek estetik yönden, gerekse bilinç açısından daha yetkin bir biçimde oradan ayrıldıklarında o örgüte daha çok saygı duyacaklardır. Bir eksiklikte bu. Bunu kültür gecelerinde görüyoruz. Çok doğru şeyleri belli sanatsal düzey olmadan hazırlık içinde sunuluyor izleyicilere. İster istemez izleyiciler bunu yadırtıyor ve düzenliyenler de bundan bir fayda sağlayamaz. Bize yakın örgütler bir sanat çalışması sergilerken özellikle yapılan işin kendi ideolojilerine uygun olarak barışı, dostluğu, dayanışmayı isterler. Ama işledikleri konu buna uygun düşmelidir. Barışı işlerken saldırgan olunmaz, dostluğu işlerken düşmanlık iletilmez, dayanışmayı isterken iticilik getirilmez. Hem barışı, dostluğu, dayanışmayı isteyeceksin hem de buna ters şeyler telkin edeceksiniz gecenizde. Böyle şey olmaz. İnsan sevgisini işleyecek şeyler olmalıdır. Biz neye düşman olduğumuzu neye kin geliştirdiğimizi bilmeliyiz, onu öne çıkarmalıyız. Kendi aramızda sempaticanlarımızla dostluk sunmalıyız, barış sunmalıyız.

Türkiye'de işçi sınıfının kültürünün sanatının önünde ciddi engeller vardır. Bu en başta 141-142'dir. Biz hukuk kuralları açısından bunları eleştirecek değiliz. Ama çıplak gözle de görülen şudur ki, 141-142 özel mülkiyeti koruyan yasalardır. Özel mülkiyeti korumak sömürüyü korumak demektir. Denilebilir ki, 141-142 hem özel mülkiyeti, hem de sömürüyü korumaktadır. Bunlar sömürüyü kaldırmak için çalışan ozanımıza baskı kurmaktadır. O yoldaki ressamımıza, edebiyatçımıza, tiyatrocumuza baskı kurmaktadır. Sanatımızın gelişmesi için, işçi sınıfının sanatının gelişmesi için işçi sınıfının ideolojisinin benimsenmesi, bu ideolojiyi benimsemiş sanatçıların daha iyi ürünler vermesi bunların kalkmasına bağlıdır. Öyleyse Türkiye'de ben işçi sınıfından yanayım, ben işçi sınıfının güzel sanat ürünleri vermesinden yanayım diyen herkes tüm kuruluşlar, 141-142'nin kalkması ve işçi sınıfının politik örgütünün açığa çıkması için demokratik kurumlarımız, meslek örgütlerimiz görevlidirler. Tek tek sanatçılar aydınlar, ilericiler, görevlidir. Yani sanatta gelişme, işçi sınıfımızın kendi sanatını ortaya çıkarma sürecini kısaltma buna bağlıdır,

İşçiler bir koro çalışmasında

SENDİKALAR VE KÜLTÜR

ALİ TAYGUN

**Yüklü yemiş dallarıdır kollarımız,
silkeler durur düşman, silkeler durur bizi,
ve yemişimizi daha rahat, daha kolay toplamak için
vurur prangayı ayağımıza değil, vurur prangayı kafamızın içine.**

Nazım Hikmet

Sanayileşmekte bir ülke olan Türkiye'de kültür-sanat etkinliklerinin işçi yaşamında daha geniş bir yer alması gerçekleştirilebilir bir ektir. Buna ulaşmak ise kültür alanının demokratikleştirilmesi sürecinin birincil sorunlarından.

İnsanın kendini yeniden üretme olanaklarının kitle içinde yaygınlaştırılması sorunu salt kültür mirasının demokratik paylaşımı ile sınırlı değildir. Bugün egemen olandan başka bir kültürün ürettiği en verimli bir ortam olan söz konusu etkinlikler, sonuçları bakımından bunun yanısıra başka alanlarda da bilinç düzeyinin yükselmesine katkıda bulunurlar. Ne var ki etkinliklerin başlıca işlevi elbette kültür varlığının eşit dağılımını sağlamak ve bunun gene kültürel (ve giderek ideolojik) sonuçlarına erişmektir.

'Yüksek Kültürel Eylemlilik'

İşçi yaşamında yer alan düzenli kültür-sanat etkinlikleri onların düşünsel üretim ve 'tüketim'lerini etkilemekte ve insan olarak varlıklarının temelini pekiştirmektedir. Yaşama sevinçlerini, kendilerine güvenlerini ve çok önemli bir özellik olan hayal güçlerini arttırmaktadır.

Ayrıca, 'yüksek kültürel eylemlilik' ürünü yaratıcı çalışmalar, bireyleri egemen güçlerin sultasındaki kitlesel 'edilgenleştirici' kültür kaynaklarından uzaklaştırmakta, onları düşüncenin bilimsel bir temele oturtulduğu ortamlara çekmektedir. Bu ise doğrudan ideolojik düzeyin gelişmesi sonucunu doğurur. Zihinsel donanımı yetkinleştirir.

Yetkinleşmiş zihinsel donanım, bu kez ideoloji alanında yürütülen çalışmalara yeni katkılar sağlayabilir. Sonuç olarak, 'yüksek kültürel eylemlilik' ideolojik alanda verilen çabanın bir ürünü olduğu gibi bu çabayı verenlerin serpileceği ortamın da verimini artıran önemli bir kaynaktır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi kültürel-sanatsal etkinliklerin, sonuçları bakımından bilinç düzeyinin başka alanlarda da yükselmesine katkıları vardır. Bunların başında genel örgütlenme ve sosyal yaşam alanları gelir.

Örgütlenme Bilincinin Gelişmesi

Örgütlenme bilincinin oluşmasında en önemli etken toplumsal sorumluluk duygusudur. Bireyde içinde yaşadığı topluma karşı duyulan sorumluluk bilinçle yönlendirilirse toplumsal eylemliliğe dönüşür. İnsan malzemesinin toplumsal eylemlilik düzeyinin yükseltilmesi ise dünyayı değiştirmenin koşuludur. Bu nedenle örgütlenme bilincinin gelişmesine katkıda bulunacak her türlü etkinlik kendi dışında bu açıdan da değerlendirilmelidir.

Örgütlenme bilincinin geliştirilmesi sürecinin temel öğelerinden ilki bireylerde nesnel kuralları olan düzenlemelere uyum sağlanmasıdır. Bilindiği gibi her hangi bir toplu yaratıcı çalışmanın ürün verebilmesi için üretim birimini oluşturanların kolektifin ortak amacını gözetiyor olması zorunlu koşuldur. Bu ister istemez nesnel işleyiş kurallarının belirlenmesi ve onlara uyulması gereğini doğurur.

Kültür-sanat etkinliklerinin bu bilincin gelişmesine katkılarına başka bir örnekte 'toplumsal denetime açıklık' ögesinde görülür. Her kültürel-sanatsal ürün bir anlamda 'kitleye hesap verme'dir. Ve kitlenin etkinliğe tepkisi de onun üretici üzerindeki 'denetimini' uygulamasıdır. Dolayısı ile, kültür-sanat çalışmaları üretene de 'tüketene' de toplumsal denetime açan etkinliklerdir. Ayrıca, üretim birimi içindeki bireyler etkinliğin hazırlık aşamasında sürekli arkadaşlarının denetimi altında olmak durumundadırlar. Bu nedenle de çalışmalar bireyle çevre arasındaki gönüllü denetimsel uyum ilişkisinin (eleştiri-özeleştiri) gelişmesine katkıda bulunurlar.

Grundig işçileri bir tiyatro çalışmasını sunuyorlar.

Sosyal Yaşam Düzeyinin Yükselmesi

Kültür-sanat etkinlikleri sosyal yaşamın, insanlar arası sosyal ilişkilerin artmasına da katkıda bulunur. Özellikle 'eğlence' türü kültürel etkinliklerde insanlar ailecek bir araya gelir, tanışır, görüşür, konuşurlar; beğeni tartışmalarına girerler, değer dizgelerini sınarlar. Bütün bunlar birlik olma bilincini etkilerler.

Örgütlenme Pratiği Alışkanlığı

Uygulamada kültür-sanat etkinlikleri bireyleri örgütlenmenin gündelik sorunlarıyla da karşı karşıya bırakır. Üretim ya da 'tüketim' için araç gereç alışverişi, bir gezinin düzenlenmesi, ya da çalışmanın işbölümünün yapılması gibi işlerle uğraşanlarda sorumluluk ürküntüsü azalır. Yargulama ve eylemlilik alışkanlığı artar.

Bütün bu etkenler kültür-sanat çalışma sonuçlarının başka alanlara yansımalarıdır. Genel olarak insanlarda bir tür yaratıcı eylemliliğin benimsenmesi yaratıcı eylemliliğin başka türlerinin de benimsenmesine neden olmaktadır. Bu yüzden işçi sendikalarında kültür-sanat etkinliklerinin düzenlenmesi yalnız düşün alanıyla sınırlı değildir.

Böylesi etkinliklerin ideolojik düzeyin yükselmesine katkıları arasında ürünlerin bilgi içerikleri de elbette unutulmamalıdır.

İşçi sınıfına sunulan yaratıcı düşünce ürünleri doğal olarak o sınıfın dünya görüşünce değer taşıyan yapıtlar olacaktır. Bu da bireylerin bilinçlenmesinde doğrudan katkısı olan bir etmendir.

Etkinliklerin Örgütlenmesi

İşçi sendikalarında kültür-sanat çalışmalarını yönlendirecek kurum ise, günümüzde, doğrudan sendikaların kendidir. Sendikalar işçi genelini kapsayan temel toplumsal örgütlerdir. Kanımızca, bu yapı ile organik bağ taşımadan, sendikal hiyerarşinin dışında kurulacak herhangi başka bir örgütlenme modeli, **bugünkü koşullar altında**, ne denli iyi niyetli olursa olsun, önünde sonunda sendika ile çatışma durumuna girer.

İşçinin toplumsal yaşamı bir bütündür. Sözelimi bir toplu sözleşme döneminde ya da grevde; bu yaşamın düzenlenmesinde belirleyici olmak gereken sendika ile onunla organik bağı bulunmayan bir sanat örgütü, planlama ve insan tasarrufu gibi açılardan çelişir. Bu sanatsal örgütlenmenin sonu olur (*). Ülkemiz somutunda sanat ve kültür etkinlikleri vazgeçilmezliklerini vurgularken kat'iyen temel etkinlik oldukları düşünme kapılmamalıdır. Bunu sağlayacak olan da sendikal hiyerarşidir.

Gene ülkemiz gerçekleri bugün kültür ve sanat topluluklarının işletmeler çapında kurulmalarına olanak tanımamaktadır. Kimi istisnalar dışında ne fabrikalar kendi topluluklarını çıkaracak kadar kalabalıktırlar, ne de her fabrikada böyle bir topluluğu yönlendirecek sayıda uzmanlaşmış bireyimiz vardır. Ayrıca bir yöredeki işyerlerinde çalışanların birbiriyle bu alanda karşılaşmaları, tanışıp görüşmeleri toplumsal ilişkiler açısından yararlar taşımaktadır. Bu nedenle sanat ve kültür toplulukları bölgeler düzeyinde kurulmalıdır.

Kültürel-Sanatsal Etkinlik Alanları

Bölge sanat-kültür birimlerinin uzun erimde geniş etkinlik alanları olacaktır. Bunlar başlıca iki türden etkinliklerdir:

(*) Bir noktayı yeniden vurgulamanın yararı vardır sanıyoruz. Burada sözü edilen, düzenli kültür-sanat etkinlikleridir. Bunların uzun siyasal nitelik taşıyan ajitasyon-propaganda etkinliklerini içermediklerini belirtelim. Sanat ve kültür doğrudan ideolojik çalışmalar alanına girerler. Sanatsal öğelerden yararlanan ajit-prop gibi çalışmalarda ise belirleyici yan doğrudan siyasettir.

İşçiler bir tiyatro çalışmasında

I. Doğrudan Üretim

Sanatsal ve kültürel üretim çalışmaları birimlerin ilk işlevidir. Bunlar çeşitli dallarda kurulan kollarda gerçekleştirilir.

A. Amatör Sanat Kolları

1. Müzik Kolu

a. Korolar

En evrensel alan olan müzik dalında ilk girişilecek çalışmalar insan sesine dayalı olan korolardır. Bunlar Halk Müziği ve ilkönce marşlar ve çok-seslendirilmiş türkülerden başlanarak yetkinleştirilir.

b. Saz toplulukları

Saz, bağlama, cura gibi geleneksel ve çalanı sık bulunan çalgılara darbuka, def, kaşık, kaval gibileri de eklenerek koro ile eşgüdüm içinde basitten karmaşığa saz toplulukları kurulur.

c. Bando

İlk ağızda bir gitar, akordeon ve davuldan başlanarak giderek gelişen 'batı sazları' toplulukları çok sesli müziğe eşlik edebilecekleri gibi kendi başlarına da dinletiler düzenleyebilirler.

2. Folklor ve Dans Kolu

Bir yöresel oyunlar dizisinden başlanarak gelişen bir folklor ekibine ulaşılır.

3. Tiyatro Kolu

Küçük, kısa oyunlar, şiirlerden yola çıkılarak amatör dramatik çalışmalar yürütülür.

4. Resim, Heykel, Seramik ve Diğer Görsel Sanatlar Kolu

Özellikle işçilerin kendi üretim dallarına uygun konulardan başlanarak (kaynak-heykel, büst dökümü, dağlama, bakır dövme gibi) görsel sanatlarda üretim gerçekleştirilir.

5. Fotoğraf ve Film Kolu

Sendikaca sağlanan araç gereç ve film yıkama, büyütme olanaklarından yararlanan bir fotoğrafçılık koluna daha ilerde önce 8 mm. den başlanarak amatör film çekimi uğraşı da eklenebilir.

6. Yazın Kolu

Yazınsal ürünler desteklenerek bunlar ilk ağızda işyeri duvar gazetelerinde sonraları iki yapraklık sanat dergilerinde yayınlanır.

B. Kültürel Çalışmalar Kolları

1. Kültür-Sanat Danışmanlığı

Danışmanlık kültür-sanat etkinliklerinin yönetim, yöneylem ve eşgüdüm merkezidir. Kültür alanında çalışmak isteyenleri çeşitli kollara yerleştirir, onların gelişmelerini sağlar. Bölge birimi ile merkez arasındaki ilişkileri yürütür. Genel olarak ülke ve dünyadaki kültür-sanat hareketlerini izler, bunları birime ve çevreye duyurur.

2. 'İşçi Folkloru' Araştırma Kolu

İşçi yaşamına ilgin malzeme (örneğin anektodlar) toplar, bunları arşivler.

3. Kitaplık Kolu

Bölge için edebi ve sanatsal yapıtları içeren bir kitaplık kurar. Çevrenin kitap gereksinimlerini karşılamak için toplu alım-satım yapar.

4. Tartışma Grupları

Çeşitli konularda (örneğin 'ayın kitabı', izlenen bir gösteri, kültür alanının önde gelen bir sorunu vb.) düzenli toplanan tartışma grupları oluşturulur.

II. 'Tüketim' Örgütlenmesi

Kültür ve sanat birimleri kendi içlerinde üretim yapabilecekleri gibi bölge çevresinin kültürel, sanatsal gereksinimlerinin karşılanması da doğal örgütleyicileridirler. Bu gerekçeyle bölge çapında gene iki türden etkinlik düzenlerler.

A. Bölge-İçi Sanat Kültür Etkinlikleri

Bölgede uygun yerler peyleyerek buralarda düzenli olarak aşağıdaki türden çalışmalar yürütülebilir.

1. Profesyonel sanat topluluklarının sunu ve dinletilerinin, film gösterilerinin görsel sanat sergilerinin düzenlenmesi.
2. Kültür alanının çeşitli dallarından uzman kişilerin ağırılarak tartışma, açık oturum, konferanslar, sanatsal ve edebi toplantılar, 'geceler' düzenlenmesi.

B. Bölge-Dışı Sanat-Kültür Etkinlikleri

Bölgenin içinde bulunduğu kentin çeşitli yerlerine toplu geziler düzenleyerek aşağıdaki türden etkinliklerin izlenmesi sağlanır.

1. Profesyonel sanat topluluklarının sunu ve dinletilerine, film gösterilerine, sergilere toplu gidisler.
2. Kentte gerçekleşen ve kültür alanının çeşitli uzmanlarının katıldığı tartışma, açık oturum, konferanslar, sanatsal ve edebi toplantılar, 'geceler'e toplu gidisler.
3. Müzelere, tarihsel değerlere, anıt bölgelere toplu turlar.

Uzun erimde iyi bir örgütlenme ile gerçekleştirilebilir olan bu etkinlikler insana ilk bakışta çok yoğun gibi gelebilir. Ancak bunun böyle olmadığı çalışma ile görülecektir. Elbette her sendikanın her bölgesinde bu etkinliklerin hepsine birden başlanamaz. Önce belirli 'pilot' bölgelerde en uygulanabilir kollar kurularak etkinlikler planlı bir biçimde giderek çoğaltılır. Bu aynı zamanda yönlendirici kadroların da gelişimini sağlayacaktır.

'Aklın düşmanı' güçlerin insanların salt kollarını değil, kafalarını da sömürdükleri gözlerden uzak tutulmazsa sanat-kültür çalışmalarının bilinç alanında ne güçlü bir aygıt oldukları ortaya çıkacaktır. Demokrasi savaşımı bir bütündür. Onun kültür-sanat cephesinin artan gücü diğer cephesine sağlam bir destek olacaktır.

erdal alova

ŞİLİ'YE ACI TÜRKÜ

Dünyamızın ince virgülü
okyanusun kızgın gülü
beyaz köpüklerin yazdığı
kırık dökük uzun satır
yitik gemicilerin ruhu
çakıltaşlarını ıslatır.

Şili! Hey Şili!
Dünyalar güzeli

Kara gök, kara yel, kara kar
altında kaldı tomurcuklar
sen ki erken gelen bahar
donda ırmaklarında kanın
böyle geçecekmiş bu mevsim
aldanmış çiçeği Amerika'nın.

Şili! Hey Şili!
Acılar ili.

Halkın caneviydi düğünevini
güveysiz kalan taze gelin
yediveren güller dererken
kamplarda soldu gül yüzün
işçilerin düzdüğü sandık
yandı, yağmalandı çeyizin.

Şili! Hey Şili!
Allende gideli.

Pampanın dikenli ballı dili
sensin Neruda'yı, Mistral'i
susayan yüreklere sunan
ahı var kırılmış sazın
işçi dayanıksız sarhoşların
ürküttüğü o denizkızının

Şili! Hey Şili!
Çözülün dili.

yaşar miraç

BARIŞ TÜRKÜSÜ

yüzyıllar önce yüzyıllar önce
bu zeytin ağacını bu gümüş yaprak
barış ağacını diktik toprağa
tüm meyvalardan buğdaydan önce

yüzyıllardan beri bu fidancıyı
yeşertmek istedik her gün sulamak
büyütmek istedik yüceltmek göğe
tüm ağaçlardan çok bu ağaççıyı

yüzyıllar önce yüzyıllar önce
gözü yaşlı bırakmaya başladık
kadınlarımızı ve savaşıma
gittik çocuklarımız doğmadan önce

gidenlerin çoğu geri dönmedi
kimimiz döndü kolsuz ayaksız
bir daha yaşamboyu iş göremedi
kimimiz kör oldu hiç göremedi

neden sulayamadık bu ağaççıyı
yüceltmedik onu geleceklere
neden tanıtamadık bu zeytinciği
dallarına konmaya ak güvercinlere

yeşertmedik onu yeşertmedik
deremedik balam zeytincikleri
onunla başbaşa hiç kalamadık
savaşlar soldurdu gelincikleri

savaşa hep savaşa gittik
neden gittik neden kimler için
bunu yüzyıllar boyu bilmedik
sonunda anladık ne neden niçin

TÜSTAV

savaş denen canavar kimlere yarar
kimleri yuvasız ve öksüz koyar
kimleri yükseltir kanla şiddetle
kimlerin canına kıyar vahşetle

sonunda anladık çok geç de olsa
anladık her şey daha bir güzel
yeryüzünde bir an savaş yoksa
anladık her şey daha bir güzel

bizler daha mutluyuz çocuklarımız
hiç bilmeyince babasız kalmak
bizler daha mutluyuz yüreklerimiz
savaşmayınca daha bir sıcak

ARTIK TARLALARDAN EKİN YARIDA
AYRILIP AYRILIP ÖLME KOŞMAK YOK
ARTIK FABRİKALARDAN ELLER TEZGAHTA
AYRILIP AYRILIP TETİK TUTMAK YOK

yok artık uzaklarda ölmüş kocaya
boynu bükük öksüzler doğurmak
yok artık emeğe zincir vurmaya
savaşa savaşa çanak tutmak

artık gitmeyeceğiz krallar için
beyler paşalar sultanlar için
ağalar için patronlar için
artık gitmeyeceğiz savaşmaya

bir gün zorunlu kalırsak yine
silah almaya ellerimize
anlayın ki yalnız barış uğruna
ve saldırılınca özgürlüğümüze

bu zeytin ağacığı bu gümüş yaprak
barış fidancığı artık dal budak
salacak tüm yeryüzümüze
ak kuşlar dallarına konacak

koruyacağız selden kuraktan
onu hiç yalnız koymayacağız
bu gümüş gümüş yapraktan
barış zeytincikler koparacağız

ARTIK TARLALARDAN EKİN YARIDA
AYRILIP AYRILIP ÖLME KOŞMAK YOK
ARTIK FABRİKALARDAN ELLER TEZGAHTA
AYRILIP AYRILIP TETİK TUTMAK YOK

* Ozanın 1977 ağustosunda yazdığı bu şiir 1 Eylül'de Barış Derneğinin düzenlediği gecede koro düzeniyle okunmuştu. Şiirin dizileri kadın (1. dördlük, 4. dördlük 1. dize, 5. dördlük 3.4. dizeler, 6. dördlük 2. dize, 8. dördlük 2. dize, 9. dördlük 2. dize, 12. dördlük 1., 2. dizeler, 15. dördlük) Erkek (3. dördlük, 6. dördlük 1. dize, 7. dördlük 3. dize, 8. dördlük 1. dize, 9. dördlük 1. dize 12. dördlük 3., 4. dizeler, 14. dördlük) Kadın Koro (2. dördlük, 5. dördlük 1., 2. dizeler, 6. dördlük 4. dize, 7. dördlük 4. dize, 8. dördlük 3. dize, 9. dördlük 1., 2. dizeler) Erkek Koro (4. dördlük 2.3.4. dizeler, 6. dördlük 3. dize, 7. dördlük 1.2.4. dizeler 8. dördlük 3. dize, 9. dördlük 4. dize, 10. dördlük 3.4. dizeler. 13. dördlük) ve tüm koro (11. dördlük, 16. dördlük 17. dördlük) olmak üzere okundu.

TELEVİZYONCUNUN YABANCILAŞMASI

EROL MUTLU

Türkiye'de kitle iletişim araçları ve toplumsal yapı arasındaki ilişkiye değgin oldukça çok sayıda makale, deneme, inceleme ve araştırma yazıları yayınlanmaktadır. Özellikle televizyon, bu ilişkide üzerinde en çok durulan kitle iletişim aracı. Yazıların çoğu da, kitle iletişim araçlarının ya da özelde televizyonun, var olan toplumsal düzeni pekiştirme işlevi gördüğünü ve bu araçların, kapitalizmin çelişkilerinin dayanılmaz düzeye gelmesini engelleme amacıyla kullanılan, «tampon mekanizmaları» olduğu öncülünden yola çıkmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarının toplumsal yapıda ekonomik ve dolayısıyla siyasal gücü elinde tutanlarca, kendi çıkarları için sınırsız kullanıldığı biçiminde özetlenebilecek olan bu yaklaşım, devrim için salt siyasal savaşımdan gayri yol olmadığı biçiminde katıksız bir «politizme» ya da katıksız bir «iradeciliğe» kaynak olabilir. Üstelik toplumsal yapıda olan biten her şeyin insan ya da sınıfların istençleriyle açıklanmasını içeren bu öncülün içinde; hem katıksız biçimiyle bir «ekonomizm» ve hem de katıksız biçimiyle bir «iradecilik» bulunmaktadır. Yani kabaca söylenecek olursa; «kitle iletişim araçlarının işlevleri ancak toplumsal düzen değişince değişecektir, bırakalım önce toplumsal düzen değişsin,» ya da, «kitle iletişim araçlarının kullanımına her türlü savaşım olanaklarını seferber ederek el koyalım.» Çıktıkları aynı, kullanacakları araçları ayrı iki siyasal yaklaşım. Üstelik soruna yaklaşımları da pek açıklayıcı değil. Kolaycı ve Kautsky, Bernstein zamanlarından bu yana sosyalizm içinde mahkum edil-

miş bir yaklaşım. Dolayısıyla, kitle iletişim araçları ile toplumsal yapı arasındaki ilişkiye değgin bu öncülü yeniden gözden geçirmekte yarar var.

İdeoloji ve kültür ile toplumsal yapı arasındaki ilişkide, kitle iletişim araçlarına ilişkin bir kuramsal çalışmayı, bu araçların işlevlerinin ne olduğu sorusu temellendirmelidir. Çünkü kitle iletişim araçlarının bu ilişkiye aracılık etme görevi vardır. Zygmunt Baumann, «toplumsal yapının hücrelerini dolduran kültürel içerikleri taşıyan kanallar» (1) olarak betimliyor kitle iletişim araçlarını. Bu araçlar, toplumsal yapıyı oluşturan hücreler arasında tutunumu, uyumu sağlayan bir sistem oluşturur. Ama toplumsal yapının hücreleri ve bu hücreleri dolduran kültürel içerikler «tek-biçim» değildirler. Öyle olsa, sözgelimi bir toplumda var olan değişik «ideolojiler»in varlık nedenlerini açıklayamayız. Bu değişik ideolojik içerikler de toplumsal yapının hücrelerini doldurduklarına göre, değişik içerikleri taşıyan kitle iletişim araçlarının tek bir içeriğe indirgenmesi düşünülemez. Dolayısıyla bu araçların görece bağımsız bir sisteme sahip olduklarını ve kendi oluşturucu öğeleri arasında zorunlu yapısal türdeşlik ve uyum bulunduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle kuramsal düzlemde sınırdığımız öncülün dayanakları sarsılmaya başlıyor. Burada Marx'ın eskil Yunan sanatına ilişkin olarak GRUNDRISSE'de sorduğu soruyu anımsamakta yarar var: «Güçlük, Yunan sanatının ve epiğinin, toplumsal gelişmenin belli biçimlerine bağlı olduğunun anlaşılmasında yatmamaktadır. Zor olan, onların bize hâlâ sanatsal zevk verebilmesi ve belli bir anlamda, bir norm ve erişilmesi güç bir model sayılmaları (nın anlaşılması) dır» (2). Marx, toplumsal yapının belirlenişleriyle sanatsal üretimin bağıntılı olduğunu açıkladıktan sonra şu soruyu soruyor: «Belli koşulların ürünü olan belli çağın sanatı ve o sanatın normları nasıl oluyor da, çağlar aşır çok daha ileri bir toplumsal yapıda hâlâ kabul görüyor?» Bu soru ancak sanatın kendi içsel dinamiğiyle, özgül özerk alanıyla yanıtlanabilir. Sanat gibi, kitle iletişim araçlarının ürünlerine ilişkin sorular da kitle iletişim araçlarının görece özgül alanı yoksanırsa açıklanamaz. Sorguladığımız öncül, bu alanı yoksadığı için tek yanlı ve eksiktir.

Ben yazıyı salt televizyon üretimiyle ve televizyonda çalışanlarla sınırladığım için kitle iletişim kurumlarını temellendiren öncüllere ilişkin tartışmayı sürdürmeyeceğim. Ancak böylesine bir inceleme girişimi bile, televizyon yapıcılığının özerk alanını tümüyle yadsıyan, tek yanlı diye nitelediğim öncüleri kabul etmediğimi göstermektedir. Yoksa, zaten herşey toplumsal yapının iç-

sel dinamiğiyle ve kendini korumaya —varlığını pekiştirmeye— yönelik olarak belirlenmişse, televizyon üretiminin toplumsal etkisi ya da televizyon yapımıcısının işlevi gibi bir tartışmanın anlamı olmazdı.

Sorunun bu türlü konulması, toplumsal düzenin etkisini yadsıma girişimi olarak anlaşılmalıdır. Böyle bir soyutlama bilim-dışı olur kuşkusuz. Ama düzeni tek boyutlu ve dural olarak da algılayamayız. Brecht, «Toplumsal düzenimiz, aslında anarşik bir düzendir,» diyor, **Kendileri de karmaşık dizgeler biçiminde örgütlenmiş kamu yaşamı özelliklerinin hayal edilebileceği ölçüde mekanik ve dağınmış bir karışımı; sayısız karmaşık düzenlerden oluşmuş bir anarşi»** (3) Böylesine karmaşık bir dizgeler birleşimi olan toplumsal düzen içinde, televizyoncunun da kendi özerk bir yaratım alanı olmak gerekir. Bu yazıda, kapitalizmle televizyon üreticilerinin özerk alanı arasındaki çatışma ve kapitalizmin bu alana müdahalesini irdeleyeceğiz.

Televizyon üretimindeki ilişkiler karmaşası içinde, düzen ile yaratım özgürlüğü ilişkisi sorunu iletişim ve iletişimsizlik sorunundan ayrı düşünülemez. Çünkü, düzenin yaratım özgürlüğünü sınırlama girişimleri, iletişimin iletişimsizliğe dönüşmesine yol açmaktadır. İletişim, en genel biçimiyle «mesajlar aracılığıyla toplumsal karşılıklı-etkileşim» olarak tanımlanır. Kitle iletişimi, bir mesajın yüz binlerce kişi tarafından aynı anda alınmasını sağlamakla birlikte, (bu yüzbinlerce kişinin yanıt vermesi olanağını kısıtladığı için) iletişimin en önemli ögesi olan karşılıklı-etkileşim sürecini yok edici bir niteliğe sahiptir. Düzenin kitle iletişim araçlarında çalışan iletişimcilerin özerk alanına müdahale derecesine bağlı olarak iletişimin iletişimsizliğe dönüşme derecesi, yani bu sürecin yok olma düzeyi belirlenecektir. Çünkü, aracın iletişimsizliğe neden olabilecek yapısal niteliğine karşı, iletişimin süre gitmesi için etkili olacak olan ve kitle iletişiminin iletişim olmasını sağlayacak olan, iletişimcinin yaratıcı özerkliğidir.

Televizyon üretim sürecinin, öbür yığınsal üretim süreçlerine benzer özellikleri vardır. L. Coser, «**kitle iletişim araçlarında çalışan üreticilerle, öbür yığınsal üretim türleri işçileri arasında bir denklik olduğunu, kitle iletişim üreticilerinin artık bireysel yaratıcı sorumluluğuna sahip olmadıklarını, ama ussallaşmış ve uzmanlaşmış —ve onları öbür üretim etkinliklerinde çalışan işçiler gibi yabancılaştıran— bir sürece, bir üretim mekanizmasına katkıda bulduklarını»** (4) öne sürmektedir. Bu görüş, televizyon üretiminde özgün ve özerk bir yaratım alanının gitgide yok olduğu, ama kapitalizmin kendine özgü ussallığıyla biçimlendirdiği

standartlaşmış üretim sürecinde televizyon üreticilerinin her türlü yaratıcılıktan uzak, bir düğmeye basan ya da vida çeviren ve sonul üründen tümüyle yabancı —belki de sonul ürünün ne olduğunu bile bilmeyen— bir fabrika işçisine dönüştüğünü savunmaktadır. Stuart Hood'da bu görüşü pekiştirici tanımlar getiriyor; «**Televizyon bir sanayidir. Stüdyo, genellikle yapım diye adlandırılan programların yapıldığı elektronik bir fabrikadır. Normal yönetim tekniklerinin uygulandığı bir sanayidir televizyon. Üretkenlik önemlidir. Program yapımına aynı araba yapımına uygulanan gider hesapları uygulanmaktadır. Programlar, sözcüğün Marxist anlamıyla metadrlar. Öbür metalar gibi fiyatları vardır ve alınır satılırlar. Televizyon sanayiini çoğu öbür sanayilerden ayıran olgu, her ürünün bir program ve teknik ekibin, bir tür ve bir düzeyde yaratıcı çabalarının sonucu ortaya çıkmasıdır. Bu özellik, yönetsel uygunluk, program nitelikleri arasında, kârlılıkla yetkinlik arasında belli gerilimler doğurur»**. (5) Sorun görüldüğü gibi üretimde standartlaşmayla yaratıcı özerklik arasında yani toplumsal yapının belirleyiciliğiyle televizyon iletişiminin özerk alanı —televizyoncunun üretim özgürlüğü— arasındaki ilişkide düğümlenmektedir. Bu ilişkiyi çözümlemek için televizyon üretim sürecinde örgütlenme ve çalışma sistemlerini incelemek gereklidir.

Televizyon üretim sürecinde en genel biçimiyle iki çalışma sistemi görülür: İlki, üretimde tümüyle mekanik bir görev yapan ve dikey bir komuta zinciri içinde çalışanlardan oluşan sistem. Bu kümede stüdyo, teknik kesim çalışanları yer almaktadır (stüdyo kameramanları, sesçiler, elektro-teknik, video-tape ve telesine işleticileri vb.) Bunların sonul ürünün üretilme sürecine katkıları sıkı kurallarla belirlenmiştir. Ayrıca üretim sürecinde uzmanlaşmış oldukları konuda yer alırlar.

İkincisi ise, üretim sürecine örgensel olarak bağlı ve sonul ürünün ortaya çıkışında doğrudan söz sahibi olanların meydana getirdiği sistemdir. Genellikle bu sistemi oluşturanlar yapım ekibi denilen ve yapımçı, yönetmen ve yazar gibileridir. Televizyon üretim sürecinde her iki sisteme de giren film kameramanlığı gibi kategoriler de vardır. Üretim sürecine örgensel olarak bağlı olan yapım ekibinin çalışmaları kesin, katı kurallarla bağımlı-belirlenmiş değildir. Onlar görece özerk ve özgür bir çalışma alanına sahiptirler. Özellikle yapımıcının yapım sürecinde birincil önemde yeri ve etkisi vardır. Sonuçta ortaya çıkan yapımıcının önerdiği ve tasarladığı bir üründür. Yapım ekibi üretim sürecinde, özellikle yapım taslağını geliştirir ve bu taslağın üzerinde çalışırken tümüyle özgürdür. Çalışmalarına televizyon örgütünün başka üyele-

rinin doğrudan müdahalesi söz konusu değildir. Rutin olmayan «yaratıcı» ödevlerinin bağımsızca yapılması zorunluluğu genel olarak kabul edilmiştir. Böylelikle yapım ekibi bir program üretirken, stüdyo ekibi üretim sisteminin insan gücünü oluşturur (aynı fabrika düzeyinde çalışan öbür endüstri işçileri gibi). (6)

Bu durum Türk televizyonunda özellikle yoğun bir çatışmaya yol açar. Bir program yapımına bu düzlemde katılan stüdyo ekibi, ürünle ilgilenmez ve yaptığı işten hiç de hoşnut değildir. Ancak bu hoşnutsuzluk, diyelim ki yabancılaştırma genellikle iş koşullarına, örgütleniş biçimine ve düzene karşı bir tavır olarak somutlaşmaktadır. Sanki, dayanılmaz olan standartlaştırıcı iş koşullarının nedeni yapım ekibidir. Çünkü, herşeye karşı yapım ekibinin çalışması ürünle özdeşir ve televizyonun mekanik iş yapan çalışanlarının özlemi de işleriyle ürünün özdeşliğini sağlamaktır.

Aslında yapım ekibi de aynı standartlaşma ve yabancılaştırma eğilimleriyle karşı karşıyadır. Çünkü görece özerk alanlarına toplumsal yapının sürekli müdahalesi söz konusudur. Televizyon yazarlığı konusunda bir el kitabının yazarı olan Malcolm Hulke, **The Saint, Department S, The Avengers, The Champions, Jason King ve The Persuaders** gibi İngiliz dizi filmlerinin sanatsal temelden yoksun olmakla (ya da toplumsal içerikli olmamakla) eleştirilebileceğini, ama bunların katıksız profesyonellik açısından birinci sınıf diziler olduğunu belirtiyor. Bu filmlerin üretimlerinin haklaştırılması için de, Brecht'in bir deyişini örnek veriyor: «**Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral**» (önce yiyecek, sonra ahlâk). (7) Hulke'm Brecht'in düzeni eleştiren deyişini düzeni haklılamak için kullanmasını kınamanın tek başına anlamı yok. Ama Hulke böylelikle kapitalizm ve televizyon yapımıcısı ilişkisine de açıklayıcı bir tanım getiriyor. Kapitalizm —önce ekmeği önererek ve ahlâkı yoksayarak— televizyon yapımıcısının özerk alanını ve yaratıcı niteliğini yok etmeye çalışmaktadır.

İşte bu düzende ortaya çıkan karşıtlıklar: «Profesyonellik ve yaratıcılık», «standartlaşma ve özgünlük!» Yapımcı, kapitalizmin, özerk alanını yok etmeye yönelik girişimlerini göğüsleyebilir mi? Bu soruyu yanıtlayabilmemiz için düzenin bu alana müdahale mekanizmalarını incelememiz gerekir. Televizyonun başı başına bir endüstri olduğu ileri kapitalist toplumlardaki televizyon ürünleri pazarı bu mekanizmalardan biridir. Üstelik söz konusu olan evrensel bir pazardır. Özellikle yapımları çok para gerektiren dizi filmler, yapım öncesinde bazı televizyon örgütlerine satılırlar. Bunun için ise, yapılacak filmlerin piyasası olması —pazara uygun

biçimde gerçekleştirilmiş olmaları— zorunluluğu vardır.

Pazarın metaları standartlaştırıcı bir etkisi olduğu bilinir. Televizyon ürünleri pazarı da, bu ürünleri standartlaştıracaktır. Yapımcının bireyselleşme ve özgür yaratım eğilimi, bu pazarda kapitalizmin müdahalesiyle en keskin biçimde karşılaşır. Pazara girecek ürünler öylesine standartlaşmışlardır ki, dünyanın bir ucundan öbür ucuna, çok değişik kültürel ortamların insanlarıncı ilgiyle izlenmektedirler. Böylelikle, Amerika'da, Los Angeles'de başı türlü dertlere giren John'un ölümünü konu alan bir dizi filme, Anadolu'nun bir küçük kasabasındaki insanların tepkisi, Los Angeles'li izleyicilerin tepkisinden çok farklı değildir. Bunun nedeni dünyanın küçülmesinden çok, bu yapımlarda kullanılan öğelerin her toplum için geçerli ve benzer olmasındandır. Dizi filmlerin tüm allanıp pullanmalarına karşı, hemen tümünün dramatik öğeleri birbirine benzer.

Ama müşteri her zaman haklı mıdır? Televizyonun yaratıcı personeliyle televizyon yöneticileri arasındaki geleneksel tartışma konusunu tüketici talebiyle mesleksi yetkenin uzlaşması sorunu, oluşturmaktadır. (8) Müşterinin talebigenellikle izleyici araştırmalarıyla belirlenir. Bu araştırmalar dev televizyon endüstrisinin bir yan-ürünüdür. Programların reklam piyasasında değerlendirilmesi bu araştırma sonuçlarına dayanmaktadır. Aslında izleyicinin ilgisini çekmek isteği, yöneticiler için olduğu kadar yapımcı için de geçerlidir. Ama yöneticiler —daha güvenli buldukları ve konuları gereği daha tutucu oldukları için— var olan standartlaşmış biçimlerin yinelenmesini yeğlerken; yapımcılar yeni biçimler deneyerek ve kalıplaşmış kuralların dışına çıkarak da bu ilgiyi elde edebileceklerine inanırlar. Standartlaşma ve bireysel özgürlük eğilimleri arasındaki çatışma burada da söz konusudur.

Düzenin bireysel yaratıcılığı kısıtlama mekanizmalarından biri de, yapımcının sonul ürün üzerindeki özgür yaratım gücünün etkisini azaltan bir uygulama olan, «kuramsal denetim»dir. Denetim sürecinin getirdiği katı kural ve biçimler, televizyon ürününün standartlaşmasına neden olabilecek boyuttadır. Yapımcı denetimin zorladığı standartlaşmaya karşı direnirken, yalnız söz söyleme özgürlüğünü değil, bireysel özerk yaratıcılık alanını da korumaya çalışır. Özellikle Türkiye'de «denetimin» güçlü bir baskı ögesi olarak ortaya çıktığı görülür.

Türkiye'de televizyon üretiminin pazar niteliğinin gelişkin olmaması bu mekanizmayı öne çıkarıyor. Yapım için uğraşmak, önceden-verili kural ve normları zorlama çabasını da içerir. Çünkü, denetimin çizdiği sınırlar içinde yapımcının en önde gelen uğra-

şısı bu sınırları aşabilmek oluyor. Denetimin sınırları toplumun demokratiklik sınırlarıyla hemen hemen aynı, hatta daha da dar. Sokaktaki insanın konuşabildiği, tartışabildiği konulara özgürce değinme olanağı bile yok televizyoncunun, (ya da çok sınırlı olarak var). Söylenecek bir şey yoksa, ya da çok sınırlı şeyler söylenebiliyorsa iletişim bitmiş demektir. Öte yandan iletişimsizlik uyumun değil, uyumsuzluğun doruğa varmasıdır. Phillip Elliott'un söylediği gibi, «televizyoncunun söyleyecek şeyi kalmaması ve televizyonla iletişimin iletişimsizliğe dönüşmesi, kapitalizmin uyumlu yapısını değil, uzlaşmaz çelişkilerini gösterir.» (9)

Sonuçta, televizyon yapımıcısının özerk yaratım alanının kapitalizmin sürekli tehdidi altında bulunduğu gerçeği ortaya çıkıyor. Görünen odur ki, televizyoncuya düzenin standartlaşma ve bireysel yaratıcılık arasında çekişme biçiminde somutlaşan müdahalesi, genellikle yaratıcılığın özerk alanının kısıtlanmasıyla sonuçlanacak biçimde gelişmektedir. Televizyonla iletişimin iletişimsizliğe dönüşmesi ve televizyoncunun yabancılaşması, özerk yaratım alanının daralmasına koşul olarak yoğunlaşmaktadır. Televizyoncunun yaptığı işin niteliği gereği, iletişimsizliğin; yani yabancılaşmanın, ayırımına varması zor değildir. Ama sorun yabancılaşmanın ayırımına varmak değil, yabancılaşmanın nedenini doğru koyabilmektir. Yapımcının söyleyeceğini söyleyememesinin nedeni, topluma söyleyecek yeni bir şeyi olmayan tekeli kapitalizmin, bu suskunluğuna televizyoncu da ortak etme çabası ve baskısıdır.

NOTLAR

- (1) Z. BAUMANN, «A Note on Mass Culture: On Infrastructure». p. 52. in SOCIOLOGY OF MASS COMMUNICATIONS. ed. Denis McQUAIL. Penguin Books, 1972, London.
- (2) K. MARX, «Grundrisse». p. 111. Penguin Books, 1977, London.
- (3) B. BRECHT, «Sinema Yazıları». Görsel Yayınlar, İstanbul, 1977.
- (4) In «THE MAKING OF A TELEVISION SERIES: A Case Study in the Sociology of Culture» p. 10. by Phillip ELLIOTT. Constable and Company Ltd. 1972, London.
- (5) Stuart HOOD, «Politics of Television». p. 406. in SOCIOLOGY OF MASS COMMUNICATIONS. ed. Denis McQUAIL. Penguin Books, 1972, London.
- (6) Phillip ELLIOTT, «Making of a Television Series: A Case Study in the Sociology of Culture». p. 127-131. London, 1972.
- (7) Hulke MALCOLM, «Writing for TV in the 70's». A. and 6. Black Limited, 1974, London.
- (8) Phillip ELLIOTT, agy. p. 163.
- (9) Phillip ELLIOTT, agy. p. 166.

Mahmud Derviş

AHMED ZAATAR ☆

Çev: Erdal Alova

Desenler: Kemal Bullata

* Beyrut'ta bir Filistin kampı olan Tel Zaatar Lübnan iç savaşı sırasında iki ay kuşatma altında kalmıştı. Kamptaki Filistinliler güc koşullar altında kuşatmaya karşı yiğitçe direnmişlerdi.

Arapçada «kekik dağı» anlamına gelen Tel Zaatar Filistin Direnişi'nin bir sembolü haline geldi

Hayali bir kahraman olan Ahmed Zaatar sürekli yerinden edilen ve sürgünde yaşayan Filistinlilerin binlerce adsız kurbanını temsil etmektedir.

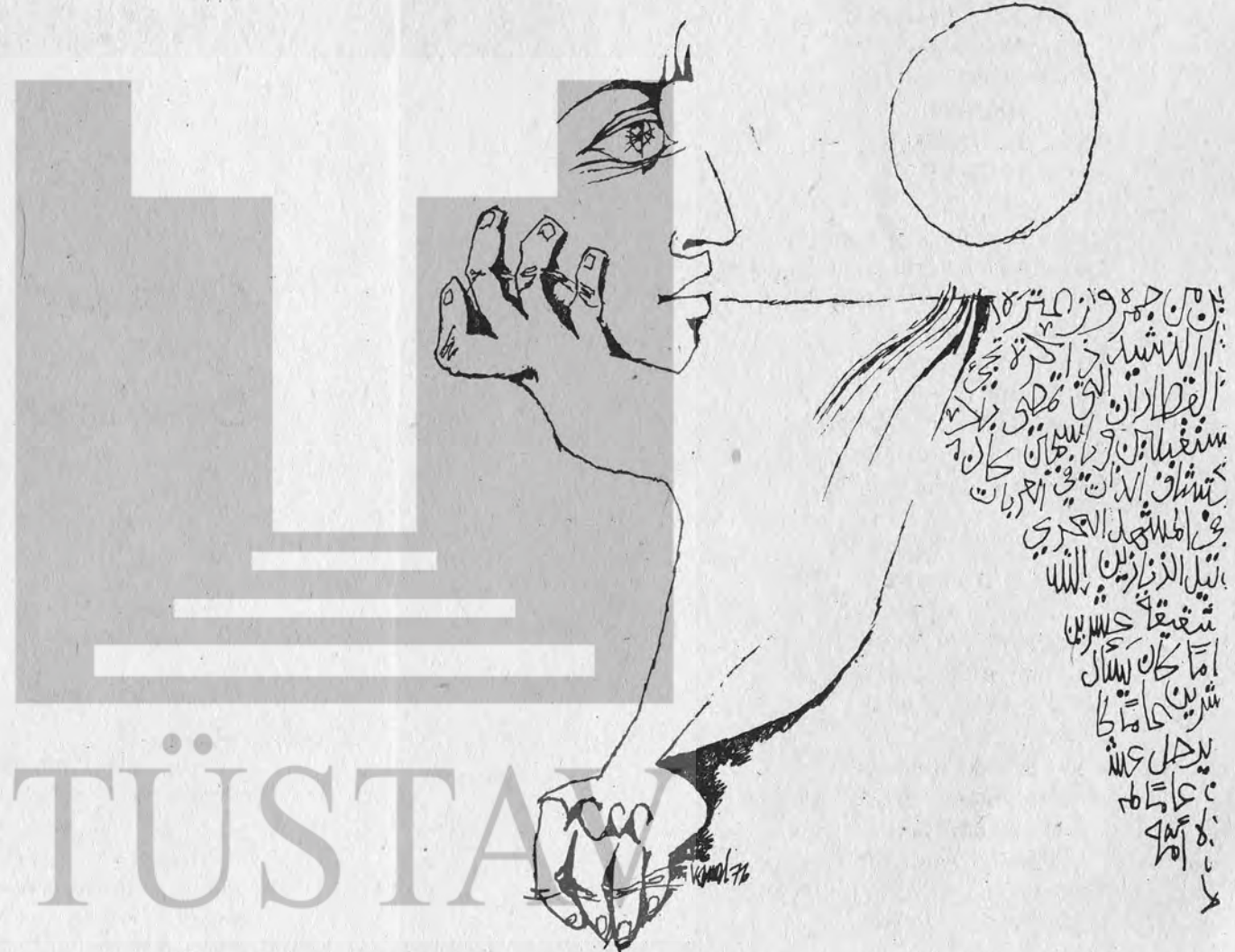
1 Eylül Dünya Barış Günü dolayısıyla Filistin Halkının kendi topraklarında kendi devletini kurma hakkı için savaşım dünya barışsever güçlerinin bir kez daha gündemine geldi. Dergimiz bu savaşımında önemli bir yeri olan Filistin'in ünlü şairi Mahmud Derviş'in Ahmed Zaatar destanının çevirisini sunuyor.

Kekikten ve kararmış taştan
O eller için
Bu çığlık
Unutulmuş ve yapayalnız
Ahmed için.
Gelip geçen bulutlar
Yurtsuz ve yabancı koydu beni
Ve yalnız dağlar cesaret ediyor
Beni bağına basmaya
Kıraç bir toprakta.
Doğuyorum yine o eski yaralardan
Sokuluyorum toprağa
Bütün ayrıntılarını görünceye dek
Doğuyorum yine
Denizin taşıdığı yıl
Kül olmuş kentlerden
Kendimi yapayalnız bulduğum.

Ahmed'di o deniz
Kurşunlar arasından köpük köpük
Bir kamptı öfkeyle büyüyen
Yağan kekikti üstümüze
Ve savaşçılara.
Ellerine ayaklarına baktı Ahmed
Unutulmuş trenlerin
Anılarıyla büyüyen
Kimsenin karşılamadığı
Kimsenin el sallamadığı
Yaseminlerle.
Ayakta dikildi yapayalnız
Kendini dinlediği gecelerde
Hakkın hasretini çekerek
Yirmi yıl
Yirmi yıl o yer senin bu yer benim
Dolaştı bir kimliği sora sora
Yalnız yanardağların yanıtladığı.

Ben Arap Ahmed'im
Dedi
Ben kurşunlar,
Ben portakallar
Ve düşler.
Benim çadırımdır Tel Zaatar

Anayurt benim
Sürüp giden o yolculuk anayurda.
Doğu'dan ta Batı'ya
Bilendi bütün kılıçlar
Ahmed tanımaya başlarken
Ellerini ayaklarını
Süzülen bir yıldız gibi
Bakıp bakıp Hayfa'ya.

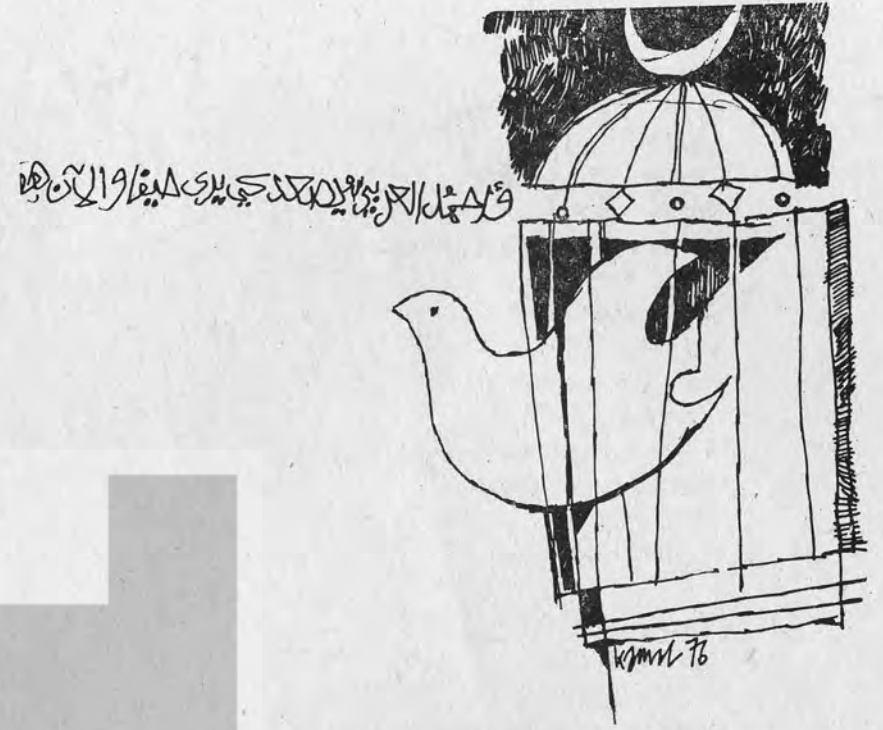

Ahmed'di seçilen kurban
Kentler asfalt organlarını
Bırakıp arkalarında
Düştüler peşine Ahmed'in
Öldürmek için.
Doğu'dan ta Batı'ya
Cenaze törenini hazırlıyorlardı
Giyotinlerden giyotin beğenip.

Ben Arap Ahmed
Gelsin kuşatmacılar!
Benim kal'am gövdem
Gelsin kuşatmacılar!
Ateş hattıyım ben
Kuşatacağım onları
Çünkü göğsüm
Sığınaktır halkıma
Gelsin kuşatma!

Uzanmış suyun karşısına
Küçük ayrıntılar arasında geziniyorum
Derken dağılmaya başlıyorlar
Akşamla birlikte
Yitiyorum
Uzaktardan gelen
Çingirak seslerinin içinde.
Kanayan yerlerimden
Anlıyorum yaşadığımı.

Ayak bastığım her yol
Kaçınıyor benden
Kaçıyor.
Gönül verdiğim her kent
Ceketimi fırlatıyor bana.
Şiirlere sığınıyorum
Düşlere
Anlıyorum çok geçmeden
Düşlerime kadar girmiş bıçaklar.
Bir mum yakıyorum
Kapanmayan yaramdan.
Bu gece
Bütün çakıltaşları soluyor

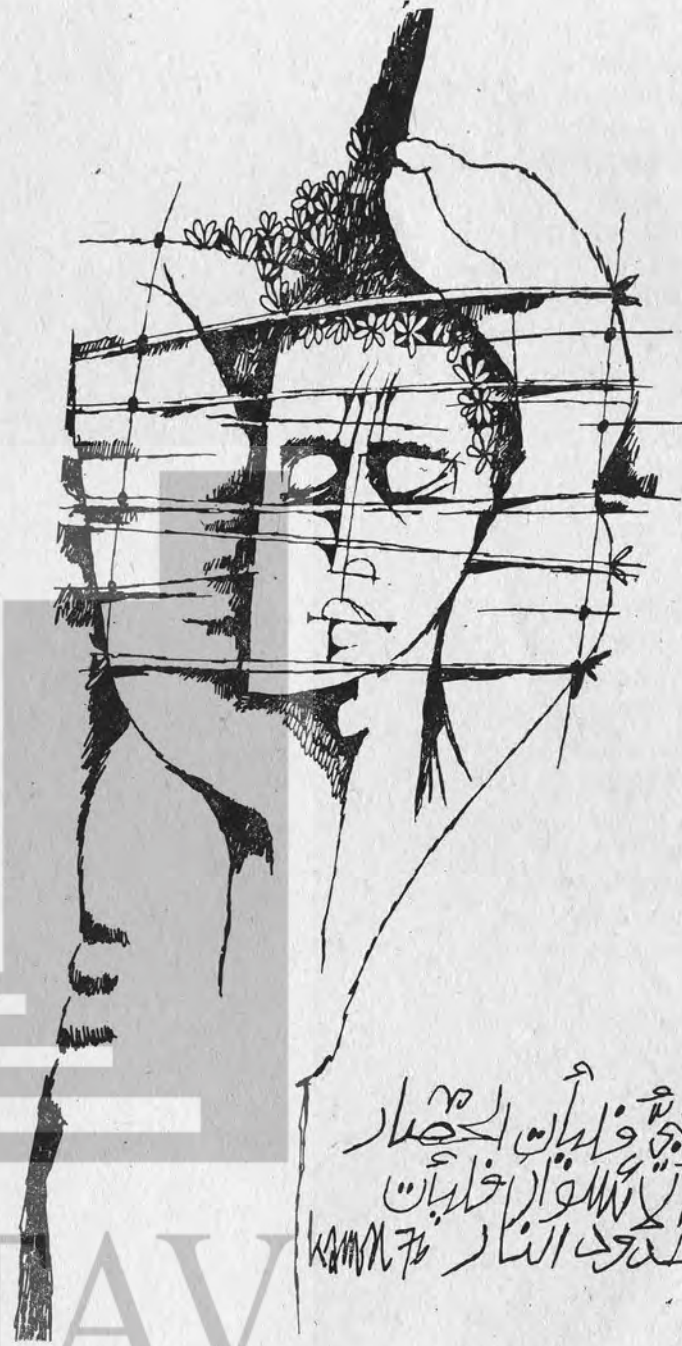

TÜSTAV

Ve damarlı.
Uzaktaki güzel karım
Sessizliğin senin
Erittir bu ölgün geceyi
Banklar ve ağaçlar
Donup kaldı gölgende.
Hatırla beni
Kendimi unutmadan önce.
O kayalar mektubumdur
Yeryüzüne.
Yükseleceğim
Meyva küfelerinden
Denizden
Yükseleceğim yoksulun şarkısından
Onların şarkısından:
Yaşayacağız!
Yaşayacağız! diyen.

Kekikten ve taştan Ahmed
Yükseleceksin
Hayır! diyerek
Derinden esvap yapacak
Kırlardan gelen köylüler
Zalimleri ortadan kaldırmaya.
Bir çiçek olacak yumruğun
Bir bomba
Her gün hayır! demek için kalkan.
Kılıçlardan kesik kesik gövden
Yeniden yapılacak
Doğacak güneşlerden
Ve dalgalarla nikâhlanacak
Giyotinin altında
Hayır! diyeceksin
Hayır!

Akan kanımda öleceksen
Yeniden doğmak için
Un çuvallarından.
Geleceğiz ses vermek için sesine
Bizi çağırdığın zaman
Ve ölümün çehresi
Yitip gidecek sözlerimizden.

أحمد والحرب في بيان الحصار
بجسدی هو الأمل والوفاة في بيان
حصار خرابه وندوة النار 76

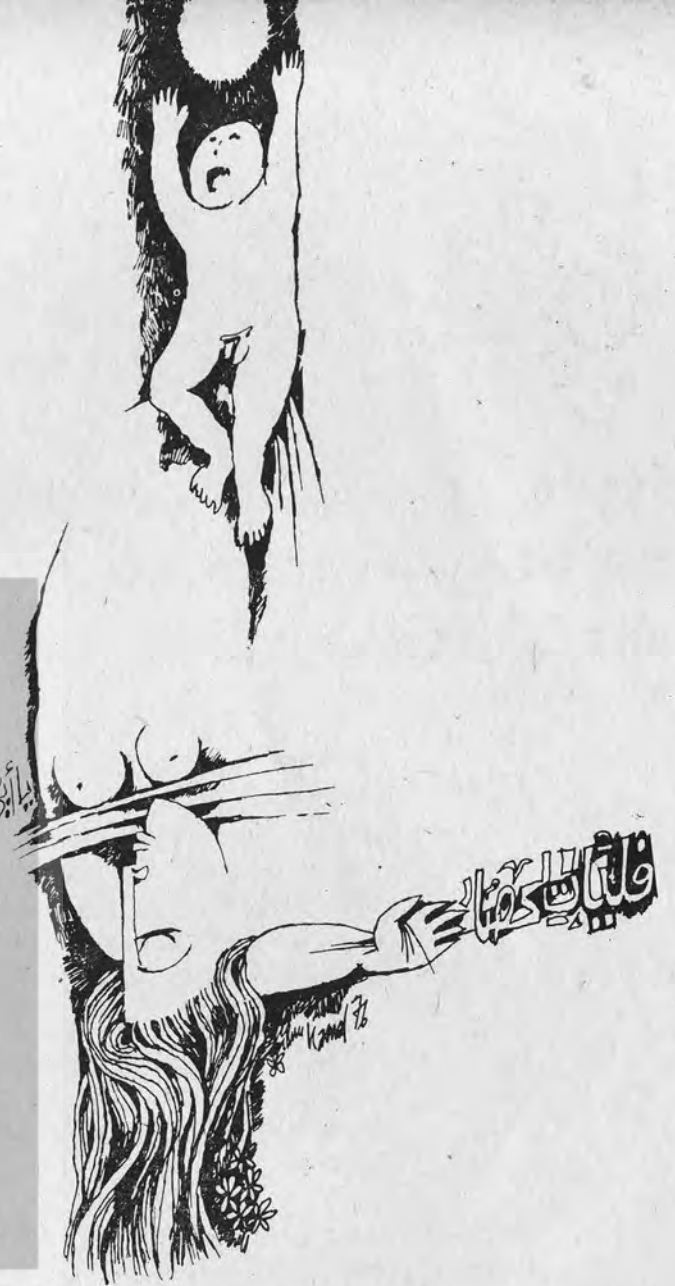

Eli ölümün
Savurup atacak bizi
Yalın bir yurda doğru
Yasemin bir düşün beklediği.

Kuşlar bana bıraktı şarkılarını
Ve ben koştum
Yürek atışına tarlaların.
Kanımın derinliklerine in
Derinliklerine ekmeğin
Yalın bir yurdumuz olsun
Yasemin bir düşün beklediği.
Her günkü Ahmed
Saf ve Basit Ahmed
Nasıl kaldırdın ayrılıkları
Meyvayla taş arasında
Kurşunla geyik?
Arap Ahmed, diren!
Kuşatma altında gezeceğiz
Ulaşınca dek kıyısına
Ekmeğin ve dalgaların.
Öleceğiz düşü uğruna
Bir yurdun
Ve bekleyen yaseminlerin.

Onda Güz'ün eğrileri var
Kandaki şiidir Ahmed.
Dağlar gibi kırışık yüzü
Yankısı çağırın seslerin
Birleşen gövdelerin.
Ey tanınmayan Ahmed
Nasıl yaşadın aramızda
Tam yirmi yıl
Hâlâ belli belirsiz yüzün
Hep çizgilerinde dolaştığımız
Tanınmayan yüzün
Ey ormanlar
Alevler kadar gizli Ahmed
Bize yüzünü tanı
Söyle son sözünü
Dağılacağız sessizlikte
Geri adım atacağız
İşitsin diye ölümler sözlerini

TÜSTAY

Yaşayanlar
Belki tanı diye çizgilerini.

Ahmed
Ahmed kardeşim
Kahramanca ölümünü bekliyoruz
Ne zaman?
Ne zaman?
Ne zaman?

İşçiler arasında roman-öykü-anlatı yarışmamıza katılma süresi sona erdi

İşçiler arasında açtığımız roman-öykü-anlatı yarışmamıza katılma süresi 1 Eylül'de sona erdi. Gerek yurt içindeki gerekse yurt dışındaki işçilerimiz arasında geniş ilgi toplayan yarışmamızın sonuçlarını Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin yıldönümüne rastlayan Kasım sayımızda açıklayacağız.

Gelen ürünler gösterdi ki, ülkemiz işçi sınıfı kültürel ve sanatsal değerlere yabancı değil. Eline kalemi aldığı anda hayatını, çevresini, yaşadığı toplumu yansıtabilen ürünler verebiliyor.

Yarışmamıza gelen ürünleri değerlendirecek Seçiciler Kurulu şu kişilerden oluşuyor:

Vedat Türkali (sinemacı, yazar)
Asım Bezirci (eleştirmen)
Bekir Yıldız (öykü yazarı)
Ataol Behramoğlu (şair)
Nazım Alpman (metalurji işçisi)
Aynur Okyay (tekstil işçisi)

SALİH KÖSEN'DEN 'ÇOCUKLUK HASTALIK'LARI ÜZERİNE BİR ÖYKÜ

RAŞİTİZM Mİ, GOŞİTİZM Mİ ?

Çocuğumun bacaklarının dizkapağı ile ayak topukları aralarında kalan kısmı dışı doğru her ikiside birazcık yamuk. İki yıldır o hastahane, bu hastahane gezdik. Bir sürü de masraf ettik, bir teşhis koyduramadık.

Bol, bol nasihat çekip reçete yazıyorlar. Perhiz verenleri de var aralarında. Et yesin, etsuyu içsin, muz yedirin... Hayvar mıdır... havyar mıdır... neyse ondan verin diyenler de oldu. Ben de biliyorum bunları yedirince birazcık düzeleceğini ama benim evime et anca ikramiye aldığım günlerde girer. 50-100 liralık alırım. Diğerlerini de adını doğru dürüst bilmediğimden zaten alamıyorum.

Neyse geçenlerde, Okmeydanı S.S.K. Hastahanesi Cerrahpaşa'ya havale etti. Çocuğu düzeltme ümidinin sevinci bizim ailede belirdi.

Filmleri, tahlilleri yapıldı. Ben bu işle uğraşmaktan, yevmiyemi yakmaktan bıktım artık; hanım uğraşmaya başladı. Filimleri, raporları alıp gönderdikleri ortapedi doktoruna gidiyor. Doktor filimlere, raporlara ve çocuğa bakıp «Kızım Raşitizm var,» diyor.

Bizim hanım ceryan çarpmışa döndüğünü söylüyor. «Doktor bey doğru konuşsana ona bizim herif kızıyor.»

Doktor, «ne yapalım çocuğun hastalığı RA Şİ Tİ ZİM.» Hanım çocuğu birden kucağına kaldırır. «Senin babandır goşitizm» der çıkar gelir.

Akşam yemekten sonra hanım; «çayını içmeden bir şey söyleyeceğim» dedi.

«Neden çayımı içmeden.»

«Bana kızarsın çay ağzını yakar.»

«Çocuğun hastalığı neymiş bak, senin kızdığın bir hastalık varya işte o.»

«Neymiş benim kızdığım hastalık, hastalığa kim kızmaz ki? Hadi çayı getir goşistleşme.»

«Bak gine kızdın, çocuktada ondan var işte.»

«Neden varmış?»

«Goşitizm mi? Faşitizm mi? Öyle bir hastalık çocuğunki»

«Deli misin sen kızım? O hastalık beyinde olur. Çocuğun bacağına ne işi varmış?»

KİTAPLAR

vedat türkali

eski şiirler
yeni türküler

eski bir ozan, yeni bir ozan:

VEDAT TÜRKALİ

yada

ABDÜLKADİR PİRHASAN

YAŞAR MİRAC

Ülkemizde artık doğallaşan «doğal olmama» özelliği Abdülkadir Pirhasan'ın (Vedat Türkali) şiirleri için de geçerli oldu. Ozanın şiirleri toplu olarak kırk yıl sonra ancak geçtiğimiz günlerde okurlar karşısına çıkabildi: Eski Şiirler Yeni Türküler. Cem Yayinevi. Mart 1979)

Yapıtın ilk bölümü «Eski Şiirler» ozanın 1938'den 1959'a değin yazdığı 12 şiirden, İkinci bölüm «Yeni Türküler» ise 1960'dan sonra yazdığı, «141. Basamak» ve «Bu Ölü Kalkacak» adlı epik oyunlarında yer verdiği 15 şiirden oluşuyor.

Yapıtta ayrıca ozanın ilk kez 1950'de «Barış» dergisinde yayınlanan iki yazısıyla A. Behramoğlu'nun ozanla yaptığı ve dergimizin 2. sayısında yayınlanan söyleşi de yer alıyor.

Günümüze gelinceye, dünyada ve ülkemizde genellemeye, kurallamaya uymayan dönemler, olgular olsa da toplumcu gerçekliğin ana doğrusu; «kültürün, sanatın ekonomik toplumsal ortama göre belirlendiği»dir. 1940'ların toplumsal ortamı ve şiiri bu ana doğruyla tam bir uygunluk taşımaktadır. Kırk Kuşağının diğer toplumcu ozanları gibi Abdülkadir Pirhasan da bu olgunun somutlandığı bir ozan. Onun şiirleri 1940'ların 50'lerin toplumsal ortamının özgün bir yanından kaynaklanıyor: Demokratlara, yurtseverlere, toplumlara karşı emekçi halka karşı sömürücü, egemen güçlerin aralıksız uyguladığı baskı ve saldırılar, sürgünler, işkence ve canaklıklar...

**«ÖNCE HERŞEY
NAZIM HİKMETTİR»**

Abdülkadir Pirhasan 1950'de yazdığı «Nazım Hikmet ve Sanatı» yazısını bu tümceyle bitiriyordu. Gerçekten 1940'ların ozanları için bu çok doğru bir vargıdır. Ozanın

kendi şiir deneyiminde de (1938 tarihli BARCELONA'DAN MEKTUP şiiri) bu vargının somutlandığını görüyoruz:

«...
Yarın Madrid'e kaçıyoruz
Günde üç öğün yerine
Pantolon kemerlerine
Üç delik açıyoruz
...»

Bu şiir ozanın «on sekiz yaş şiiri» nitelendirmesine karşın oldukça tutarlı ve olgun bir düzcü yansıtmaktadır. Ozan bu şiirde belirgin olan Nazım'ın şiir söylemi (üslup) etkisinden ikinci şiiri «İstanbul'da iyice sıyrılır. Öyle ki bu şiir yazıldığı tarihte (1944 Eylülü Akşehir cezaevi) gizlice elden ele çoğaltılıp dağıtılacak denli büyük bir ilgi görür. Şiir «Abdülkadir Demirkan» adı taşıdığından kimilerince Nazım'ın şiiri sanılmıştır.

Şiir halk türkülerini anımsatan bir dizeyle başlar: «Salkım salkım tan yelleri estiğinde.» Aynı özellik «950'den Notlar» şiirinin ilk dizesinde de görülür: «Yüce dağ başları dumanlı dumanlı.» Halk şiirini anımsatan söyleyişler ozanın şiirinde sürekli taşımaya da oldukça sık karşımıza çıkar. Gidererek bu şiirinin kişiliğini oluşturan önemli öğelerden biri olur.

«İstanbul» şiiri, İstanbul'un betimlenişi ve İstanbul'a sesleniş diye ayırmayabileceğimiz ikili bir yapıdadır. Şiire egemen olan söyleyiş «anlatı»dır. Bu ana söyleyiş içinde şiirin kimi bölümlerinin daha bir lirikleştiği, daha etkileyici, daha canlı duyarlıklar taşıyan bir söyleyişe ulaştığını görürüz. Ozan bu iki söyleyişi tüm şiirlerinde kendine özgü bir özellik olarak iç içe kullanır. Ve genellikle bunu direk geçişlerle yapar:

«Hasan Barış Deniz
Bütün kimsesiz çocukları gibi
kurtuluşu bekliyor

Seni evden bir cuma sabahı
almışlar
Çocuklar pencereden ağlaşıyor
bakmış»
(Hücreye Mektup 1958)

«...
Dışarda yaprak kum ada
Dışarda ateş gibi öpücük
Aldanmak mı aldanmamak mı
İşte sorun burada»

(1951-1954'den Notlar 1954)

İlk alıntının ilk iki dizesi belirttiğim anlatı söyleyişine, son iki dizesi daha bir şiirsel söyleyişe uyuyor bence. İkinci alıntıda da aynı özellik bu kez yer değiştirmiş olarak görülüyor. Yine bu ikinci alıntı ozanın şiirinde temel bir öğe sayılabilecek duyguluk ve düşünsellik ikilemine de örnektir, bu özelliği ozanın şiirini epikleştiren bir özellik olarak da tanımlayabiliriz.

Ozan «İstanbul» şiiriyle birlikte daha sonra yazacağı şiirlerinde de kullandığı sürekli sözcük-imege materyalini başlatır. Bu materyali bilinçli olarak tüm şiirlerinde kullanması A. Behramoğlu'nun söyleşide belirttiği «sanki tüm şiirleri bir büyük şiiri oluşturuyor» izlenimini verir okura. Ozanın bu tutumu bir yandan kendine özgü bir şiir katısı oluştururken bir yandan da ister istemez «şiirde kendini yinelemesi» olumsuzluğunu getirir.

Sürekli sözcük dağarcığını şöyle sınıflandırabiliriz:
İstanbul'un simgeleri: Süleymaniye, Haliç, Köprüler, Balıkpazarı, Ortaköy, Cibali
Mapusane simgeleri: Cellat, kırbaç, kelepçe, hücre, zindan, tabutluk, Kanlı çatı, kara çatı, Falaka, Kapalı kapılar, zincir, parmaklık, gardiyan, avlu, duvar...

OLAYLAR YORUMLAR

SÜRÜ VE SANSÜR

14. Sayımızda hakkında ayrıntılı bir tartışma yayınladığımız Sürü filmi (TRT ve Basında yanlış olarak İtalya diye anılan) İsviçre 32. Locarno film festivalinde 1. İlik ödülü olan «Altın Leopar»ı kazandı. Oyunun baş kadın oyuncusu Melike Demirağ, Federal Alman Rebeca Horn'la birlikte en iyi oyuncu ödülü olan «Altın Elma»yı kazandı. Bundan başka Büyük Jüri, «Ülkenin toplumsal durumuna ve sinema dünyasında tutukluluğuna karşın yüreklilikle sürdürdüğü mücadele azmi» nedeniyle film senaristi Yılmaz Güney'e Büyük Jüri Mansiyon ödülünü verdi.

Balkan Atletizm yarışmalarında ülkemizin sonunculuklarını kamuoyuna başarıları gibi sunan TRT, devrimci bir sanat yapının başarısı konusunda suskunluğu yeğledi. Bu tutuma Türkiye Yazarlar Sendikası zamanında ve haklı bir tepki gösterdi.

«Sürü, ilerici, devrimci sinemamızın tüm yapıtları gibi, daha senaryo aşamasında sansürle boğuşarak oluştu. Filmin uluslararası başarısı bu açıdan daha da anlam kazanmaktadır.

Kültür Bakanlığının olumlu yaklaşımına karşın Dış İşleri Bakanlığının olumsuz tutumu nedeniyle Moskova Film festivalinde ülkemizi resmen temsil etmesi engellenen «Sürü» aralık ayı içinde Federal Alman televizyonunca gösterilecek «Oscar adaylarının saptandığı Los Angeles film festiva-

linde çağrı almasına karşın, maddi olanaksızlıklar nedeniyle bu festivale katılamayacak.

Zeki Ökten'in yönetmenliğini yaptığı «Sürü» filmi, bürokratik engellemelere ve Sansür'e karşın ülkemizi onurlandıran başarılar kazanıyor. Filmin yaratıcılarından Yılmaz Güney'in sanatsal özgürlüğünden yoksun bulundurulması da, ülkemizde özgürlüklerin nasıl çiğnendiğinin bir göstergesidir.

Melike Demirağ «Sürü» filminde
Sanat Emeği/35

Düşmanlar: Bir avuç vurguncu mütahit, toprak ağası, ölüm tüccarları, karaborsacılar, gansterler, gestapocular, emperyalizm...

Dostlar: Namuslu insanlar, ırgatlar, işçiler, kuvayı milliyeciler, «Bu vatan bu millet bu bayrak Satılmaz diyenler (ilericiler).

Olumsuzluk simgeleri: Haçer, saltanat, verem, eroin, borsa, dolar, sterlin, kanlı eller, kanlı masallar, kanlı çamaşır, cezaevi, çelik canavarlar karagüller, kan kusturanlar, korkular ülkesi, karanlık sular zehirli ekmek, kara kara şeytanlar...

Olumluluk simgeleri: Hürriyet, özgürlük, barış, ekmek, gül, ışık, mavilik, güllüş, öpüş, gelecek, çocuklar, bebeler, türküler, güvercin, barış kervanı, güneş, çocuk sesi, tren sesi, kuş sesi...

Ozan bu sözcükleri «İstanbul» şiirinden başlayıp hemen her şiirde bazen dize kuruluşlarıyla birlikte kullanılır.

Abdülkadir Pirhasan'ın tüm şiirleri içerik yönünden en küçük bir kuşkuya yer bırakmayan açıklık ve doğruluk taşır. Kırk yıl önceden bu güne bu şiirlerin içeriğini eskiten hiç bir şey bulunmaz. Bu şiirlerde ozanın dize kuruluşlarında gösterdiği tutumluluk ve olgunluk 1940 kuşağının genç ozanlarına özellikle Ahmed Arif'e kendi şiir deneyimince yararlı bir örnek olmuştur.

Ozanın şiirleri ne yazık ki son iki yıla değin yayımlanma olanağı bulamamıştı. Kırk kuşağı üzerine yapılan antolojiler, incelemeler de Abdülkadir Pirhasan adını nede-se kapsamadı. Oysa o dönemin şiirini inceleyecek olan bir araştırmacı kolaylıkla Pirhasan'ın varlığıyla karşılaşabilir. «İstanbul» şiirinin elden ele dolaşan bir şiir ol-

duğunu duyabilir. Kırk Kuşağını inceleyenler, bu kuşak üzerine antolojiler yayınlayanlar, makaleler yazanlar Abdülkadir Pirhasan'ı sanırım duymadıkları için değil ozanın şiirleri yayınlanmamış olduğu için böyle davrandılar. Bizce bu belli bir dönemin şiirini ele almakta başvurulacak bir ölçü olmamalıydı. Eleştirmeciler, incelemeciler Abdülkadir Pirhasan'ı görmezden geldiler. Yalnız bir ozan onun şiirini ve toplumcu kişiliğini saygıyla andı, kitabının başında kendisiyle yapılan konuşmayla bu saygısını belgeledi: Ahmed Arif.

Abdülkadir Pirhasan artık şiir yazmıyor, yazdıklarını da şiir taslakları olarak niteliyor, yazsa bile bunların bir şiir heveslisinin çabaları olmaktan ileri gitmeyeceğini söylüyor. Daha da ileri gidip kendisinin ozan değil de bir şiir heveslisi, şiirsever olarak kabul edilmesini söylüyor.

Tüm bunlar gerçek olsa da Türkiye şiiri tarihinde, toplumcu şiir geleneğimizde katkısı olan herkesin eninde sonunda hak ettiği saygınlığa ulaşacağına inanıyoruz. Kırk yıl sonra da olsa yüz yıl sonra da olsa bu gerçek kendini kabul ettirecektir.

Kaldı ki Abdülkadir Pirhasan'ın şiirleri onu 1940 Kuşağı ozanları arasına hiç bir kuşkuya, hiç bir polemığe yer vermeyecek bir kesinlikle katıyor. Bu ülkemizin toplumsal gerçeği olduğu denli şiirin gerçeğindedir aynı zamanda.

Eski Şiirler Yeni Türküler, zamana ve suskunluğa yenilmediler. Bu nedenle eski ozan Abdülkadir Pirhasan'ı herkese yeni bir ozan olarak tanıtıyoruz. Bu yeni ozanı okuyan, A. Arif'lerin, E. Gökçe'lerin hangi sağlam zemine bastıklarını daha iyi göreceksiniz.

ŞİİR SEVGİSİ...

«Felsefe Dergisi»nin Ocak-Şubat-Mart 1979 (6.) sayısında «Kuş» adlı bir şiir yayınlandı. Melahat Kaçamak imzalı şiir şöyle:

(bir barış kuşu uçar
yurdumuzdan dünyaya)

Kuş uçar
Aman ne güzel uçar kuş
Çözülür göğsünden bulutların
düğümü

Toplanır kanat uçlarına.
Kuş uçar
Onun oyunağıdır akşam
üstleri

Gündüzleri yıldızlar kadar
yüksektedir
Barış içinde görmek ister tüm
milletleri

Kuş bilinçle sözleşmiştir
Yakalanmaz iki bulut
arasındaki yağmura

Özgürlüktür kuş
Kuş çınlayıştır
Barıştır.

Bu şiir biryerlerden bir başka şiiri çağırıyordu. Nihat Behram'ın «Fırtınayla Borayla Denenmiş Arkadaşlıklar» adlı kitabına baktık. Orada «Kuş Takvimi» başlıklı şöyle bir şiir var:

Kuş uçar
aman ne güzel uçar kuş
çözülür göğsünden bulutların
düğümü
toplanır kanat uçlarına

Kuş uçar
onun oyunağıdır akşam
üstleri
gündüzleri yıldızlar kadar
yüksektedir
dallarda yorgun düşer
karanlıklar basınca...

Görüldüğü gibi, «Felsefe Dergisi»nde yayınlanan şiirin, ilk yedi dizesi, sözcüğü sözcüğüne Nihat Behram'ın şiirinden alınmış. Daha sonra da benzerlikler ve alıntılar var. Kendisiyle konuştuğumuz Nihat Behram da bu işe bizim kadar şaşdığını söyledi.

Bir tarihte İlhan Berk, Ülkü Tamer'in bir suçlaması üzerine, sevdiği şiirlerden dizeleri kendi şiirlerine olduğu gibi aktarmakta bir sakınca görmediğini söylemişti. Anlaşılan Melahat Kaçamak arkadaş (ilk kez duyduğumuz bir ad bu) Nihat Behram'ın şiirini çok sevmiş olmalı. Tanrı bütün şairleri sevginin bu derecesinden korusun...

«ÇOCUK VE ŞEHİR» KONULU KARİKATÜR YARIŞMASI AÇILDI

Mimarlar Odası İzmir Şubesi ile Karikatürcüler derneği ortaklaşa olarak «Çocuk ve Şehir» konulu bir karikatür yarışması açmışlardır.

YARIŞMA KOŞULLARI:

- A — Yarışma bütün karikatürcülere açıktır.
- B — Yarışmaya gönderilecek yapıtların yayınlanmış yada yayınlanmamış olmaları aranmayacaktır. Ancak daha önce bir yarışmada ödül almamış olmalıdır.
- C — Yarışmaya en fazla dört karikatür ile katılınabilir.
- D — Gönderilecek karikatürlerin boyutları 42x42 cm den büyük olmamalıdır. Karikatürler posta da kırılmayacak şekilde ambalajlanmalıdır.
- E — Yarışmacılar isim, soyadı ve açık adreslerini karikatürlerinin arkasına kitap harfle-

riyle yazmalıdır.

F — Karikatürler en geç 15 Eylül 1979 tarihinde T.M.M.O.B. Mimarlar Odası İzmir Şubesinde olacak şekilde gönderilmiş olmalıdır.

- G — Ödüller
1. ÖDÜL 2000.- TL
2. ÖDÜL 1500.- TL
3. ÖDÜL 1000.- TL

BAŞARI ÖDÜLÜ 500.- TL (5 adet)

H — Yarışmaya gönderilen karikatürlerin tümü T.M.M.O.B. Mimarlar Odası İzmir Şubesinin malı olacaktır.

I — Yarışma karikatürleri bir albümde toplanacak ve yarışmanlara gönderilecektir.

İ — Yarışma sonuçları 1-7 Ekim 1979'da yapılacak olan İzmir Çocuk Şenliğinde açıklanacak ve sergilenecektir.

SEÇİCİ KURUL:

- ATILAY ARSAN
- CUMHUR ERTEKİN
(Karikatürcüler Derneği)
- BEDRİ KÖKTEN
- ŞÜKRÜ KOCAGÖZ
- ALİ IŞIK
(Mimarlar Odası)

YARIŞMAYA KATILMA ADRESİ:
T.M.M.O.B. Mimarlar Odası
İZMİR ŞUBESİ Kırışsehitleri cad
1440 - 41 Sok. No: 3-2/1 İZMİR

İŞÇİ SAĞLIĞI-İŞ GÜVENLİĞİ AFİŞ VE KARİKATÜR YARIŞMASI DÜZENLENDİ

Meslek hastalıklarının ve iş kazalarının kitlelerce daha iyi kavranabilmesini amaçlayan bu yarışma tüm sanatçılarımıza, genç kamlere açıktır.

Yarışmaya gönderilecek yapıtların yayınlanmış yada yayınlanmamış olmaları aranmayacaktır.

Yarışmaya dilendiği kadar afiş ve karikatür ile katılınabilir.

Gönderilecek afiş ve karikatürlerin boyutları 42x42 cm den büyük olmamalıdır. Afişler postada kırılmayacak biçimde ambalajlanmalıdır.

Afiş ve karikatürler en geç 1.10.1979 gününe kadar gönderilmiş olmalıdır.

Yarışmaya katılanlar 1 adet fotoğraf ve yaşam öykülerini de göndereceklerdir.

ÖDÜLLER KARİKATÜR YARIŞMASI

1. Başarı: 5000 TL
  2. Başarı: 3000 TL
  3. Başarı: 2000 TL
- Afiş YARIŞMASI
1. Başarı: 5000 TL
  2. Başarı: 3000 TL
  3. Başarı: 2000 TL
- Çeşitli kuruluşların koyacakları özel ödüller.
  - Yarışma sonuçları yarışmanlara bildirilecektir.
  - Yarışmanlar dilerlerse yapıtlarını M.M.O. İst. Şubesi Müdürlüğüne bırakabilirler.

YARIŞMAYA KATILMA ADRESİ:

Makina Mühendisleri Odası
İstanbul Şubesi
İstiklal Cad. Ankara İşhanı
Kat 4. Beyoğlu - İST.

**GENÇ SANATÇILAR,
İLERİCİ YURTSEVER
GENÇLER SİZLERİ 3.
İYİ SANAT VE
KÜLTÜR
YARIŞMAMIZA
ÇAĞIRIYORUZ!**

İlerici Yurtsever Gençlik Gazetesi geleneksel sanat ve kültür yarışmasının bu yıl 3. sü yapıyor. Yarışmamız barıştan, demokrasi- den ve özgürlükten yana tüm ileri- ci yurtsever gençlere genç sanat- çılara açıktır.

Yarışmamızın koşulları şunlar- dır:

— 3. İYG yarışması bu yıl şiir, karikatür, fotoğraf, anı ve duvar gazetesi dallarında yapıyor. Ya- pıtların en geç 25 Ekim 1979 ta- rihine kadar postaya verilmiş ol- ması gerekmektedir.

— Şiir, karikatür ve duvar ga- zetesini dallarında konu, barış, de- mokrasi ve özgürlük savaşımına adanmıştır. Tüm genç şair ve ka- rikatürcüler, ilerici gençler iste- dikleri kadar yapıtla yarışmaya ka- tılabilirler.

— Şiirlerin 60 mısrayı geçme- meli, 5 kopya halinde daktilo edil- meli veya okunaklı el yazısı ile ya- zılmalıdır.

— Karikatürler iyi bir resim kağıdı üzerine çini mürakkeple çizilmelidir.

— Fotoğrafçılık dalında konu, «1979 Uluslararası Çocuk Yılı ve Çocuk»tur. Fotoğraflar siyah-be- yaz, 18x24 boyutlarında olmalıdır.

— Diğer bir yarışma dalı olan anı'da ise konu «Gençliğin ulusal bağımsızlık, demokrasi ve özgürlük savaşımı anıları»dır. Gençliğin anti- faşist, anti-empyralist savaş de- neyimlerini konu alan anılar 4 daktilo sayfasını geçmemek koşu- luyla 5 kopya halinde hazırlanma- 88/Sanat Emeği

lıdır. eMtinler daktilo veya oku- naklı el yazısı ile yazılmalıdır.

— Gençliğin savaşımında, der- neklerde, sendikalarda okullarda, fabrikalarda önemli bir yeri olan duvar gazeteleri ülkemizde ilk de- fa bir yarışma konusu olmaktadır. Amaç, hem gençliğin yiğit, kararlı savaşım deneyimlerini aktarmak, hem de kültürel alanda kollektif bir çalışmayı sağlamaktır. Yarış- maya duvar gazetelerinde yer alan dökümanlar (Yazı, fotoğraf, kari- katür vb.), asılmış halini gösteren fotoğraflar ve bu gazeteyi asabil- mek için girişilen çabalar yazılı olarak bir bütün halinde gönderil- melidir.

İlerici yurtsever gençler, genç karikatürcüler, ozanlar! Kalemi- nizle, fırçanızla gençliğin anti-fa- şist, anti-empyralist savaşımına güç katın! Yapıtlarınızı bu yiğit savaşımına adayın!

Genç fotoğrafçılar! Objektifi- nizi yoksulluk içinde ezilen, çocuk- luklarını yaşamayan emekçi çö- cukların sorunlarına çevirin! Fo- toğraf makinanızı tüm çocuklara yaşamaları bir dünya yaratma sava- şımında bir silah yapın!

— Yarışmaya gelen yapıtların tüm hakkı İYG'ye aittir. Geri ve- rilmez.

— Yapıtların gönderileceği ve yarışma hakkında her türlü açık- layıcı bilginin edinilebileceği adres

İYİG PK: 914 Sirkeci-İstanbul şudur:

**TMMOB MİMARLAR ODASI
İZMİR ŞUBESİ
«KARİKATÜRLER 1978»
ADLI BİR KİTAP
YAYINLADI**

Mimarlar Odası İzmir Şubesi 1978 yılında düzenlediği «tarihi çevre, yeşil alanlar, kıyıları korun- malı ve toplum yararına düzenlen- melidir» konulu karikatür yarış- masına gönderilen karikatürlere olu- şan bir kitap yayınladı. Önsöz- de kitabın amacı şöyle açıklanı- yor: «Bugün, zehirli gazlar atmos- feri dolduruyor, denizler sımaı ar- tık gölü oluyor, kıyıları yağmalanı- yor, yeşil alanlar yok ediliyorsa; nedeni 'en yüksek kârı' amaç edin- miş kapitalist sistemdir. Bununla birlikte geleceği olmayan kapita- list sistemin insana ve doğaya kar- şı özünden doğan bu tutumu ken- di haline terkedilemez. En azından yarının özgürlükçü ve barışçı ku- şaklarına bu sorunları daha kolay çözümlü bir durumda bırakmak gö- revimizdir.»

1. Ödülü kazanan Atilla Özer'in karikatürü

2. Ödülü kazanan Aygun Tuğay'in karikatürü

GÖRÜŞLER

DİL POLİTİKASI

R. TINMAZ

Üretim eyleminin tarihsel toplumsallaşma süreci, insanlar arası tüm ilişkileri karmaşıklaştırdı ve giderek, bu karmaşık ilişkilerin düzenlenmesini sağlayacak ortak bir paydada birleşmesini zorunlu kıldı. Bu ortak payda, «dil»di. «Dil», toplumsal üretim sürecinde, nesnel kavramları belirleyen ve fiziksel / maddesel yapısı olan ortak sözcüklerin kendi aralarında tüme varması ile ortaya çıktı. Bu tarihsel gelişimi nedeniyle biz «dil»i, toplumsal üretim sürecinin bilgi iletişim sistemi, olarak tanımlarız.

Üretim eylemi ise, daha başlangıcında tüketim eylemidir; emeğin tüketimi eylemi... İnsanlık tarihi, insanın fiziksel ve tinsel gelişiminin tarihidir... İlk çağların tekerleğini bulan insanından çağımızın bilgisayar kullanan insanına değin tüm fiziksel ve tinsel gelişim olanakları, insan emeğinin ürünüdür. Üretim ise, emeğin fiziksel ve tinsel, başka bir deyişle, kassal ve düşünsel bileşiminin değişen ağırlıklı tüketimi eylemidir...

DİL VE DÜŞÜNCE

«Dil», düşüncenin bir varoluş ve anlatım biçimidir, sözlük tanı-

mına göre. Bu, aynı zamanda madde- denin anlatım biçimidir. Madde - düşünce-dil sistemi, bilincin temelidir. «Dil» olmaksızın bilinç varolamaz. Fiziksel / maddesel yapısı gereği belirttiği şeye göre «dil», zorunlu olarak bilincin içeriğinde toplumsal olarak koşullandırılır.

İşte canalcı önem burada gizli. Üretim sürecinde biriken bilginin ortada toplanması ve korunması ile kuşaklar boyu iletimini, «dil» sağlıyor. Üstelik, soyut düşüncenin varolması da yine dile bağlı. Madde-düşünce-dil sisteminin bir alt-sistemi olan düşünce-dil birliği, «dil»i düşüncenin genelleştirici eyleminin zorunlu bir önkoşulu olarak ortaya çıkarır. Bu anlamda her bir sözcük, bir genelleştirme demektir. Ancak, «dil» ile «düşünce» arasında bir özdeşlik olmadığını kesinlikle vurgulamak gerek. Fakat «dil», üretim sürecinde ortaya bir kez çıktımı düşüncenin yasalarından ayrı yasalara uyar ve bu nedenle de görece bir bağımsızlık kazanır. Düşünce ile «dil»in özdeş olmamalarından ötürü, kavram ile sözcük arasında da bir özdeşlik yoktur. Madde-düşünce-dil sisteminin bir bileşeni olarak «dil»in öylesine bir yapısal iç-dinamiği vardır ki, madde-düşünce alt sisteminin iç-dinamiği

ile sürekli etkileşimde bulunan bu iç-dinamik olmaksızın «dil» de varolamaz. Nesnel «bilgi» ile «düşünce» sisteminin diyalektik birliği, toplumsal üretim sürecinin bilgi iletişim sistemi olarak «dil»in «düşünce», «düşünce»nin «madde» «madde»nin «emek» ve «emek»in «toplum» ile ne kopmaz bağlarla bağlandığını apaçık ortaya koyar.

DİL VE ÜRETİM

«Dil»in «üretim» ile kurulu ilişkisi ile yapısal bileşen olarak niteliği sık sık tartışılan bir konudur. Kimilerine göre «dil», toplumsal alt-yapı bileşenidir; kimilerine göreyse üst-yapı... «Dil»i ne tümüyle salt toplumsal alt-yapı, ne de tümüyle salt toplumsal üst-yapı bileşeni olarak alabiliriz. Yapısalılık konusunu biraz açmak gerekiyor.

Toplumsal gelişimin başını çeken toplumsal üretim güçleridir. Bu anlamda toplumsal gelişim düzeyi, toplumsal üretim güçlerinin gelişim düzeyine bağlıdır. Toplumsal üretim güçlerinin temel olarak toplumsal üretim ilişkileri (ekonomi), toplumların alt-yapısını oluşturur. Toplumsal alt-yapı olarak üretim ilişkileri, üzerinde o tür üretim ilişkilerinin zorunlu olarak kurduğu, emeğin devlet gibi, toplumsal üst-yapıyı doğurur. Burada, alt-yapı ile üst-yapı arasında diyalektik maddesel birlik, alt-yapı üst-yapı sistemi, sözkonusudur. Karşılıklı etkileşimleri sözkonusudur.

«Dil»i tümüyle salt toplumsal alt-yapı bileşeni olarak savunanlar, alt-yapısal niteliğinden ötürü onu durağan (statik) bir kurum olarak değerlendirmiyor ve böylece de, «dil» organının toplumsal ilerleme süreci ile uyum gösteren yasal gelişimini yadsıma sonucuna varan bir sağ-sapma örneği gösteriyorlar.

«Dil»i tümüyle salt toplumsal üst-yapı bileşeni olarak ileri sürenlerse, onu, toplumsal ilerleme süreci ile uyum gösteren gelişiminden aşırı bir gelişme düzeyine çıkarmaya zorluyor ve böylece de, «dil» organının yasal gelişimini özellikle, iradecilikle aşmaya çalışma sonucuna varan bir küçük burjuva sol-sapma örneği veriyorlar. İster burjuva sağ-sapma, ister küçük-burjuva sol-sapma olsun, her iki tür sapmanın da üstünde birleştikleri ortak nokta, toplum dışılıktır.

DİL POLİTİKASI

«Dil politikası»nı saptarken, herhangi bir politikayı saptar gibi, onun sosyo-ekonomik içeriğini vurgulamamız gerekir. Bu ise, herhangi bir bilimsel disiplin için yaptığımız benzer biçimde «dilbilim» disiplininin temel gelişim ve değişim yasasına —ki toplumsal ilerlemenin ekonomik yasasıdır bu— uygun davranarak bu yasanın doğal işleyişini önleyici etmenleri ortadan kaldırmanın zorunluluğunu getirir. Çağımızda ulusal politik sınırlar içindeki toplumsal üretim güçlerinin gelişimi, toplumsal ilerleme sürecinde, toplumsal üretim ilişkileri ile onun üst-yapısını değişim sürecine sokacaktır. Bu ise, üretim-emek-düşünce-dil sisteminin gelişimi için önkoşuldur.

«Dil politikası» doğrultusunda yapılacak özleştirme ve türetme eylemlerinin toplumsal ilerleme sürecinde toplumun özmalı olabilmesi için, bu politikanın ilkelerini toplumun içinden çıkarmak gerek. Bunun için, öncelikle, «dil»deki yabancı sözcüklerin ayıklanarak «dil»in yabancı diller boyunduruğundan kurtarılması, ulusların, sosyo-ekonomik gelişim ve değişimlerine koşul olarak «dil»lerini yaratır yasasına uygun düşecektir.

Bu nedenle, birinci ilke, özleştirme ilkesi, anti-emperyalist (ulusa!) olmak zorundadır. Üstelik, halkın tarihsel özmalı olan sözcükler bulunup çıkarılmalı ve türetilmelidir. Böylece, ikinci ilke de, türetme ilkesi, demokratik olmak koşuldur.

«Dil»in türetilme eylemleri, aynı zamanda, özleştirme eylemlerini de içerir. Türetme, salt varolan

özsözcüklerden yenilerini yaratma eylemi olmayıp, üstelik, «dil»e girmiş yabancı sözcüklere özsözcüklerden karşılık bulma eylemidir de. Türetme eylemine girenler, «dil»i cansız sayıp tümüyle özleştirme düşüne kapılmamalı ve onu ulusal sosyo-ekonomik ve kültürel ilerleme sürecine koşutlamaya çalışmalıdırlar.

DUYURULAR

- Revue marka, otomatik netlik cihazlı slayt (saydam) makinesi,
- Reueflex fotoğraf makinesi,
- Elektrikli ve pilli flaş sovyet malı yeni (1000 TL.) sahibinden satılıktır.
P.K. 553 AKSARAY/İSTANBUL
- Paillard-Bolex 16 mm film çekicisi, 18-86 zoom OE objektif, 22 mm objektif, orijinal sehpa, pozometresi, çeşitli close-up ve diğer filtreleri, 'splicer', editör, trik masası vb... tüm aksesuarlarıyla satılıktır. 100.000 TL. Tel: 22 92 57 İstanbul
- Yeni Türkü topluluğu birlikte çalışacak, iyi enstrüman çalan arkadaşlar arıyor.
Tel: 23 30 65 Ankara
- Uygun koşullarla Dual pikap aranıyor. Mür: İst. 48 61 82'den Erdal.
- Satılık süper 8 mm. film makinesi, carena marka model 756 Mür: İstanbul 22 92 57'den Yaşar.

OKURLARLA BİRLİKTE

DERGİDE YANLIŞLAR VAR

Dost Sanat Emeği'ne

Değerli sorumlu arkadaş, Sanat Emeği'nin 78 Aralık 79 Ocak ve Şubat sayıları elime geçti. Sanat Emeği'ni sevdim. Bu üç sayıyı da dört ay önce duymuştum. Kendimce bazı yanlışlar görmüştüm. Bir ara yazayım dedim fakat zaman darlığı yüzünden olmadı.

Aklımda kaldığı kadarıyla bu yanlışlar Azerbaycanla ilgili yazınızdaydı. Ya bilerek bunu yapmışsınız ya da gerçekten bu hususta bilginiz yok. Ama bana kalırsa bilerek çarpıtmışsınız.

Ben yazı ismi ve yerlerini vermeyeceğim, umarım kendiniz bulursunuz. Çünkü yeniden okumak, yapıcı bir eleştiri getirmek gerek. Buna şu anda zamanım yok. Buda size olan güvenimden ileri geliyor. Çalışmalarınızda size başarılar diliyor, Sanat Emeği emekçilerini muhabetle selamlıyorum.

Hürmetlerimle.

S. Ali Bayrak - F. ALMANYA

Ali Arkadaş,

Gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz. Uyarılarımız için de size teşekkür etmek isterdik, ama mektubunuzda bu uyarılar yarım kalmış ve bu haliyle onları yanıtlamak değil anlamak bile güç. Sizden ricamız gözünüze çarpan eksiklikleri, ya da yanlışlıkları somut olarak göstermeniz ve bize bunları düzeltme şansı tanınmanızdır. O

zaman bir yanlışlık söz konusu ise, bunun nedenlerini birlikte gözden geçirir, daha sağlıklı bir sonuca varabiliriz.

ELEŞTİRİLER ÇALIŞMAMA GÜÇ KATTI

Sevgili Dostlar,

Daha önce göndermiş olduğum şiirimin sağlıklı bir temayla yazılmadığını iletmişsiniz. Bu beni yıldırmadı. Gücüme güç kattı. Elbette hatalarım olacak. Bu hataları, eksiklikleri sizin belirtmeniz benim için mutluluktur.

Dostlar, son yapıtlarımdan birkaç örnek gönderiyorum. Saygılarımla.

Dostça selamlar

**HÜSEYİN MENGÜLLÜ - HATAY
TÜRKÜ DOLU ANADOLU**

Türküler bilirim
Anadolunun sevgisi gibi
sarı sıcak
türküler bilirim Anadolu'dan
acıklı öfkeli umutlu
türküler
zeytin, kiraz
yemiş yüklü dallarda
türküler
geniş ve derin suların
maviliği gibi
türküler bilirim
haykırır alabildiğine
acıyı, öfkeyi, umudu
haykırır
sevgiyi, sevdiceği, umudu
haykırır durmadan
dünü, bugünü
ve geleceği...

Hüseyin arkadaş,
Şiir çalışmalarınıza hız vermiş
olmanız bizleri sevindirdi. Eğer
ufak tefek uyarılarımızın da buna
katkısı olduysa görevimizi yerine
getiriyoruz demektir. Daha da yo-
ğun ve başarılı çalışmalara yönel-
menizi dileriz.

Emzikli analarız biz
altmışlık nineleriz
ve başı duvaklı gelinleriz.
Kocalarımız beşik başında
nöbet tutmada,
biz
burdayız
Bursa'dayız
Bozüyük'teyiz
Ankara yollarındayız...
Öğretiyoruz yolda, kahvede
balkonda, pencerede
coşku ile dinleyenlere
kadınlara, erkeklere
Tarihe
güneşin altın ışıkları ile işlenecek
kadınların bu sesi

Bugün
gün gibi yaşayacak sayfalarda
gün gibi
1979 temmuz güneşi
ve 79 rüzgârı
nefesi çalgılar gibi
ince ve duygulu
yüreklere işleyecek, bugün gibi
kadınların sosyalizm neferliği...

S. Suman
İstanbul

sanat emeği yayınları

NAZIM HİKMET
güneşin
sırfasında
söylenen
türküler
FİYAT: 35 LİRA

sanat emeği yayınları

asım bezirci
HALK-
SOSYALİZM,
KÜLTÜR
VE EDEBİYAT
FİYAT: 45 LİRA

sanat emeği yayınları

YASAR MIRAC
trebzonlu
delikanlı
FİYAT: 40 LİRA

sanat emeği yayınları

BRECHT
FİYAT: 30 LİRA

sanat emeği yayınları

TÜKENDİ
FİYAT: OTUZ LİRA

sanat emeği yayınları

emegi

YAYINLARI

Dağıtım: Temel Dağıtım
Yerebatan cad. Taşavaklar sok.
Beyoğlu Han 5/2
Cağaloğlu- İSTANBUL